

PRUDENCI BERTRANA

JOAN DRAPER

LA POSADA DE L'AMOR

Comèdia lírica, en tres actes

L'acció transcorre en un vilatge proper a Roma,
a començaments del segle XVII

Representen la comèdia:

CÀSSIA, l'hostalera	35 anys
DORINA, neboda de Càssia	18 "
GRAZIELLA, cambrera	20 "
ROGER VAN SCOREL, mestre pintor	40 "
FLORIÀ, el deixeble preferit	30 "
PIGRO, el pintor gandul	25 "
MONTEFIORI, un noble bohemí	30 "
DEIXEBLE QUART	20 "
DEIXEBLE CINQUÈ	25 "
DEIXEBLE SISE	30 "
DEIXEBLE SETÈ	25 "
TAGLIA-CANTONI, capità romà	35 "
PIETRO, pare del "	60 "
DESIDERATA, mare del "	55 "
PARROQUIÀ	50 "
JARDINER	40 "
BEBEDORS, MUSSES, NÀIADES i POBLE	

ACTE PRIMER

Escenari: Pati del davant de la posada. Un emparrat molt frondós i, a la seva ombra, taules i tamborets de fusta. Al fons, l'entrada al pati. En la façana de la posada, un balcó i, a baix, una finestra practicables. Es al pic de l'estiu, a les acaballes de la tarda.

Escena I

GRAZIELLA i BEBEDORS

En aixecar-se el teló, hi ha per les taules, convenientment distribuïts, els Bebedors. Graziella reparteix beguda, esquivant les bromes dels parroquians, que, mentre canten, procuren tocar-la.

COR DE BEBEDORS

Hi ha qui sosté que és molt trista la vida
i que en el món sols venim a patir;
no en creiem res, que això és vella mentida:
tot és alegre podent beure vi.

Pel qui sofreix desenganys,
pel que ja compta massa anys,
pel que ha perdut la ventura,
per qualsevulla dolor,
no trobareu res millor
que la beguda.

Tal com el sol, que el mal temps arrecona,
el vi dissipa les boires del mal;
per ell, la vida és tan dolça i tan bona,
que no enyorem l'altra vida immortal.

Pel qui sofreix desenganys,
pel que ja compta massa anys,
pel que ha perdut la ventura,
per qualsevulla dolor,
no trobareu res millor
que la beguda.

Els Bebedors se'n van saludant Graziella.

Escena II

GRAZIELLA i TAGLIA-CANTONI

Mentre la primera endreca els vasos i gerres que han deixat els Bebedors, apareix En Taglia, amb aire orgullós, però malhumorat.

TAGLIA : Salut, Graziella.

GRAZIELLA : Benvingut, capità. Segueix recollint el que hi ha per les taules, sense fer gaire cas d'En Taglia. Aquest mira amb descofiança a l'entorn i ronseja una estona abans d'escometre la donzella.

TAGLIA : Vols estar un moment per mi, gentil Graziella?

GRAZIELLA : Deixa els vasos i geres i se li apropa amb manyagueria. Quina dona no estaria per vós, capità? Però, no fóra millor que cridés la meva mestressa? Amb intenció. No us agradaria més parlar amb ella? Jo no sé pas a què ~~cosa~~ dec l'honor de merèixer avui la vostra atenció.

TAGLIA : L'has merescuda d'ençà que frequento aquesta casa.

GRAZIELLA : Doncs ho dissimulàveu molt, però, en fi, mai no és a deshora, tractant-se d'un brau soldat com vós. I en què puc servir-vos?

TAGLIA : Pots esvaïr-me un dubte, un terrible dubte, que em burxa l'ànima.

GRAZIELLA : Esteu solemniat, excel·lència!

TAGLIA : Estic frisós i furiós. No endevines per què?

GRAZIELLA : Francament, no.

TAGLIA : No has notat un canvi en la conducta de Càssia? No trobes que no són tan ben rebut com abans per ella, ni ocupa el lloc de preferència entre els parroquians de la posada?

GRAZIELLA : Endevino que sentiu gelosia del mestre Roger.

TAGLIA : I amb motiu. És molt desagradable la franquesa que va prenent aquest estranger amb la teva mestressa, però encara és més desagradable que Càssia l'admeti. Haver-me de veure postergat per un foraster passavolant! Em tenc que hauré de partir-li el cor.

GRAZIELLA : En fareu massa! La meva mestressa troba un adorador en cada parroquià i, si heu de matar-los tots, se us girarà molta feina. A més, tirariu a rodar l'establiment.

TAGLIA : Càssia és prou rica per poder-ne prescindir.

GRAZIELLA : I vós prou enamorat i generós per casar-vos-hi, no?

TAGLIA : Les meves intencions són honrades i no lliguen amb certes llibertats. Jo he sigut fins ara el preferit.

GRAZIELLA : I tornareu a ser-ho. L'estranger ve de lluny i se n'anirà lluny. No és pas ocell de gàbia.

TAGLIA : Tu creus, discreta Graziella, que la colla dels pintors marxarà aviat? Vols dir-me què són els tals pintors, d'on vénen i on van i quina autoritat exerceix entre ells aquest home detestable? Parla; treu-me de penes.

GRAZIELLA : Segons sembla, és el mestre. Tots l'estimen i l'admi- ren, tots l'escolten i el creuen. Ja sabeu com varen arri- bar. Vénien espuetats, però alegres; famolencs, però animosos; amb el farcell a l'esquena i cantant com a calàndries. Des de lla- vors, aquesta posada i tota la rodalia ha sigut sorollada per les seves bromes i festeigs. Tanmateix són ben simpàtics.

TAGLIA : Naturalment, estan prou desvagats per fer-vos l'a- leta. Això sempre ho agraiu les dones.

GRAZIELLA : Treballen, excel·lència. Cada dia van al camp i pinten coses molt boniques. Així han anat recorrent la Itàlia i així pensen ~~se'n~~ tornar-se'n a la terra del mestre, que és molt lluny i on diu que tot l'any hi ha boira i plovisqueja i hi fa molt de fred.

TAGLIA : Si no els enllamineix el nostre sol i el vostre tracte.

GRAZIELLA : Es possible i no en sabria pas greu. Però par- len massa dels atractius de la llibertat. De la poesia dels ca- mins, de l'anar descobrint terres, veient paisatges nous, dibui- xant pastors i camperols, estudiant costums, vivint al dia, im- posant el seu ar⁷iple de vida i fortalesa. Són les paraules d'ells, capità. Oi, que engresquen?

TAGLIA : Prou. De tota manera que se'n vagin com més aviat millor. Per la Santa Madona, que, si fossin gent com cal, ja els haurieu tret de la casa per mals pagadors. Anirà llarg, mentre els ficu!

GRAZIELLA : Ara sí, que hi toqueu, excel·lència.

TAGLIA : Hum! jo tinc bon nas. En aquesta posada, hi arrelaran, hi arrelaran. Sembla mentida que Càssia...

GRAZIELLA : La nova mestressa, capità, per no perdre-ho tot, tindrà espera. Ei, llevat que vós paguéssiu els deutes.

TAGLIA amatent : Seria una ximpleria.

GRAZIELLA : Llavors no us queixeu. La vostra gasiveria mereix el que us passa i molt més.

TAGLIA : No saps pas amb qui te les heus.

GRAZIELLA : Fugi!

TAGLIA : Tampoc no ho sap Càssia. Hi ha altres procediments per treure els pintors dels plecs de les vestres faldilles.

GRAZIELLA : Natant-los? Jesús, capità, i quines males entranyes!

TAGLIA : Depèn d'ells.

GRAZIELLA : Voleu dir que, si us plantaven cara, no els deixarieu viure?

TAGLIA : Vull dir que me'n vaig a donar un tomb i que tornaré. Ja pots esbombar-ho.

GRAZIELLA : Els nuncis cobren, capità.

TAGLIA : I els Taglia-Cantoni tenen tres escuts sobrers per les donzelles fidels. Li dona les monedes.

GRAZIELLA fent-li una reverència : Quan us falti un consell, demaneu-me'l.

TAGLIA : Un nonés?

GRAZIELLA : Un; amb un en ~~seu~~ tindreu de sobres.

Taglia somriu amb petulància i desapareix. Grazziella li fa un lleagot.

GRAZIELLA : Desa't, desa't; ja estàs ben llest. Vet aquí el consell.

Escena III

GRAZIELLA i PIGRO

PIGRO apareix a la porta de la posada, estirant-se i ba-

dellant : Ah!...

GRAZIELLA : Oia, gandul. Ja has fet la rigdiada?

PIGRO : Els vestres parroquians cantaires n'han desvetllat.

GRAZIELLA : Com si no en fos hora. El sol és post...

PIGRO : No pot ser.

GRAZIELLA : Les teves dormides són de gos. Si tots els de la colla dormíessin tant, no acreditarieu pas gaire l'art.

PIGRO : Acreditarien els llits i el bon vi. Que bé s'hi està en aquesta posada!

GRAZIELLA : Prou que es veu.

PIGRO : Tots pensen que no hi ha un millor. Convindria, no obstant, treure'n aquesta púrria de gent vulgar que la frequenta.

GRAZIELLA : Ells paguen.

PIGRO : I nosaltres també pagarem. Com més dies ens fii l'admirable Càssia, més es convencerà de la nostra honradesa. Total, quant fa que som aquí, dues setmanes? És poc per conèixer a fons les persones.

GRAZIELLA : No sé com la mestressa confia tant en vosaltres.

PIGRO : Es la més noble hostalera que hem trobat, d'ençà que recorrem la Itàlia. S'asseu amb aire emmandrit. Quina set fa el jeure, Graziella!

GRAZIELLA : I quines ganes de jeure fa venir la set!

PIGRO : Cabalment. Mira, cada mitja hora n'omple la gerra de bell nou i, si per casualitat n'adorno, fes-ne pessigolles.

GRAZIELLA : I què més?

PIGRO : Quan m'hagi passat aquesta galvana, et diré paraules boniques: Hurí, colometa, poncella de rosa, mel de la neva vida...

GRAZIELLA : No te'n sento grat.

PIGRO : Ja t'he vist atrufegada amb aquell fantasma d'espantotxi i suposo que t'haurà pintat la cigonya.

GRAZIELLA : Es veu que dormies encara. Fica més alt en Ta-

glia-Cantoni.

PIGRO : Posa'm vi i que piqui allà on vulgai. El tinc per un fatxenda insuportable. Ma jugo la vida que mai no ha matat un sol enemic i que descendeix d'escura-xemeneies.

GRAZIELLA : Una cosa semblant. Es fill d'uns hortelans de Nemi. Però és capità per mèrits de guerra.

PIGRO : Això no demostra res. Per distingir-se en les batalles, n'hi ha prou en sortir de l'anagatall bon punt s'esvaeix el perill, quan els valents són morts i els covards han fugit. Llavors els que manen s'adonen dels que queden i els recompensen. Jo, si hagués tirat per les armes, seria un heroi.

GRAZIELLA : Doncs tindries diners, honors i fama.

PIGRO : Mentre hi hagin hostaleres que prefereixin els pintors als guerrers, jo, Graziella, no mudaré d'ofici. Mandrejar per mandrejar... ara almenys no m'entrebanco amb l'espasa.

GRAZIELLA : I et sembla si el teu mestre va de debò amb la meva mestressa?

PIGRO : I et sembla si la teva mestressa va de debò amb el meu mestre?

GRAZIELLA I : Les dones sempre hi anem, de bona fe.

PIGRO : Doncs els homes com nosaltres no hi anem mai.

GRAZIELLA : M'agradaes per la franquesa.

PIGRO : No hi anem mai, però de vegades ens deixem engrescar i la broma acaba en tragèdia.

GRAZIELLA amb manyaguera : Parles per tu?

PIGRO : Jo no pago el tret, jo mai no parlo de mi. Beguda, Graziella, no me la facis guarir!

Graziella entra a la posada i en torna amb vi, que serveix a Pigo. Aquest, en tastar-lo, fa una ganyota de satisfacció. Mira a Graziella i posa els ulls en blanc.

PIGRO : Compreno que els que tasten aquest vi perdin el cap i no sapiguen anar-se'n de la vostra posada.

GRAZIELLA : No el servin pas a tothom.

PIGRO : L'ha tastat en Taglia-Cantoni?

GRAZIELLA : No li cal. Ell estana els diners de la mestressa per damunt del vi.

PIGRO : Vols que et digui una cosa? D'ençà que he provat aquest vi, em sembles més temptadora. Per què has trigat tant a fer-me'l conèixer? Quants desaires t'hauries estalviat i quantes «borratxeres» he perdut! Explica'm quina mixtura conté aquest vi.. I si m'haguessis enmetzinat, Graziella?

GRAZIELLA cantant. Entretant, Pigro beu i torna a beure, enterbolint-se de cap :

Eren pel temps de vrena
-dos anys farà aviat-
llavors que el sol no creua
i el dia s'ha escursat.

Aquí, a l'hostal, hi havia
gran enrenou de gent,
que de vernar venia,
cantant alegrement.

Després, quan degotava
dintre del cup el vi,
la sang se'ls feia brava,
posant-se a rebullir.

I, al punt que les estrelles
al cel varen brillar,
besant-se i fent parelles,
partiren camí enllà.

Per xò aquesta beguda
és dolça i és ardent:
la terra en cel transmuda
i el foc d'amor encén.

FIGRO :

Au, prou, serp malefida,
de sobres t'he escoltat.
Et juro per ma vida
que em tens ben marejat.

Adam cregué a una dona,
passant-se de gentil,
i no hi ha cosa bona
i el viure és intranquil.

No et podré pas mai creure,
no m'amocinis més:
al món s'hi ve per beure
i per dormir despés.

Aquesta és la ciència
de viure sempre en pau;
apaga, doncs, t'ardència,
que no sóc cap babau.

Ja massa m'estalones
i res no n'obtindràs:
tant l'aigua com les dones
per mi no s'han fet pas.

GRAZIELLA : Gandul, taujà, poca solta! Ah, però prepara't.
Faré comprendre als pintors que vius a les seves costelles!

FIGRO : No t'escarracis; temps ha que n'estan convençuts.

GRAZIELLA : Els obriré els ulls, fugiran de tu, et deixaran!

FIGRO : La meva illusió és estar-me aquí tota la vida.

GRAZIELLA : Fent nosa, oi?

FIGRO : Fent beguda.

GRAZIELLA : Traïdor! Fa un instant no parlaves pas així.

PIGRO enternint-se, com acostuma la majoria dels embriacs:
Escolta: jo no puc pas desmentir el meu sobrenom de Pigro. Vol dir gandul i és ben cert que en sóc. Sento l'amor i la cavallerositat, però m'esvera l'esforç que s'ha de fer per demostrar-ho. Aquesta calda... Esperem l'hivern, Graziella! Ara deixa'm dormir una mica...

GRAZIELLA : Per mi, pots dormir tota la vida. Borratxí, més que borratxí!

El deixa i Pigro es queda adormit de cap a la taula. Al punt que Graziella va per entrar a la posada, amb la gerra a la mà, la detura el cant dels pintors.

GRAZIELLA : Ja arriben, ja arriben! Molt contenta, torna a deixar la gerra damunt la taula. Acabat, s'acosta al portal i els fa senyes amb el braç.

Escena IV

GRAZIELLA i PIGRO. Desseguida, l'HOSTALERA
i, al'acabament de l'himne, els PINTORS

COR DE PINTORS de dins :

Igual com els ocells, l'aire i la llum,
anem pel món en santa llibertat,
l'amor ens omple el cor amb son perfum
i encén els nostres ulls de claretat.

Ballà, enllà!

Tra-la-ra-la!

Centant, anem seguint nostre camí,
sols jeu aquell que és mort o el que ja és vell:
la vida és una ruta sense fi
i el goig té a cada llavi un gust novell.

Enllà, enllà!

Tra-la-ra-la!

HOSTALERA i GRAZIELLA : Benvinguts, benvinguts!

MESTRE per l'Hostalera, que s'està dalt del balcó :

Mireu, companys, com surt el sol,
clà' i radiant, d'un bell migdia;
l'altre, veient-lo, plega el vol,
perquè l'ha mort la gelosia!

Salut, Hostalera,
dolça i encisera,
la de la pell blanca
i els llavis ardents;
la que té una branca
florida per braços
i mena els meus passos
i els meus pensaments.

HOSTALERA :

Adulador, gran mentider,
us ho agraeixo de tot cor,
però calleu, que no podré
mai correspondre a tant d'honor.

MESTRE :

Gentil Hostalera,
vostra cabellera
és com una toia
d'aromes i rulls;
i no hi ha cap joia,
per rara que sigui,
que amb tanta llum brilli
com els vostres ulls.

HOSTALERA :

Adulador, gran mentider, ... etc.

MESTRE :

Formosa Hostalera,
fresca i joganera
com la font, que canta
entre herbei i flors;
la vida m'encanta
i em plau besà' i riure,
prò no podré viure,
si no em voleu vós.

HOSTALERA :

Adulador, gran mentider, ... etc.

MESTRE :

Rosa que enamora,
sol de joventut,
salut, misènyora,
salut, salut, salut!

COR :

Rosa que enamora, ... etc.

HOSTALERA : Ah, plagues, més que plagues! Ja us arreglaré jo! Es fica a dins.

MESTRE : Companys, se'ns pon el sol! Animació general.

DEIXEBLE IV adonant-se de Pigro : Mireu en Pigro!

DEIXEBLE V : Dormint, com sempre.

MESTRE : Pigro, ei, Pigro!

PIGRO : Què hi ha, qui crida? Aquí no és possible fer res.
Vull dormir.

MONTEFIORI : Deixeu-lo estar; ha begut més del compte, com de costum.

FLORIÀ : Sort que li passa de seguida.

TOTS : A jeure, portem-lo a jeure! L'agafen a pes de braços i l'entren a la posada. Graziel·la els segueix.

Escena V

ROGER i FLORIÀ

ROGER : Bella jornada, Florià! Hem treballat bé i alegrement. Que en són de pintoresques aquestes gents del camp romà, com els plau la nostra admiració i amb quin fervor senten l'art i es presten a servir-nos de models! I quina llum més radiant tenen aquestes tardes d'istiu i quina majestat les aigües del Tíber i quin bon repòs aquest hostal!

FLORIÀ amb intenció : I que garrida i temptadora és l'Hostalera, estimat mestre!

ROGER : Bah! N'he vist de més opulents.

FLORIÀ : Però no devien tenir aquests ulls formidables que només es troben a Itàlia, ulls que llampeguen de passió, que embriaguen com el mateix vi de la terra, que escauen a la foscor dels cabells i al to de la pell un xic bruna, però d'una transparència i finor de sedalina.

ROGER : Florià! Ah, ah! Em sembla que pintes pel teu compte. Ja no et fan falta les meves lliçons.

FLORIÀ : Més que mai. Ara començo d'admirar-vos també en galanteria. Vull fer-ne l'aprenentatge al vostre costat, com hi he fet l'altre.

ROGER : Vas errat. Es molt diferent encarar-se amb una vídua com Càssia o amb una verge com Dorina. Seguint els meus procediments, diguem la neva escola, vas al fracàs. Sigues personal. En amor sap més el que comença que no pas el que acaba.

FLORIÀ : Vós hi esteu al començament, em sembla. No us en doneu compte, però esteu al començament. En quant a Dorina, la neboda de Càssia, la santa de l'hostal, ja sabré contenir-me, resant-li entre dents oracions i lletanies. La tia la reserva per algun potentat i per això la guarda amb pany i clau.

ROGER : Els obstacles donen valentia. Si jo no hagués vist

l'Hostalera rodejada d'adoradors i a punt de decantar-se per aquell insuportable capità... Amb quin gust, Florià, el desbancaria!

FLORIÀ : I després?

ROGER : Després? Holanda és lluny i una muller pesa.

FLORIÀ : També pesa l'amor. Pesa tant com un grilló i l'Holanda no vindria pas a la nostra posada.

ROGER : No te'n tornis espantadís! Que diable! A vint anys, tenir por de l'amor! No hem deixat una estela de besades darrera nostre? No hem oblidat la melangia d'un adéu amb l'engrescament d'una rebuda? Es que no vivim per pintar i no per ser fidels? Explica als teus companys les teves aprensions i se'n riuran. Ells em coneixen, fill meu, millor que no pas tu. El capvespre t'ha posat romàntic! Picant de mans. Ep, ep!

Escena VI

Els mateixos, més GRAZIELLA i aviat CÀSSIA

GRAZIELLA sortint : Maneu alguna cosa?

ROGER : Sí, alguna cosa que alegri, però servida per Càssia. Ep, tenim set, una set abrusadora! Ens deixareu morir? Ep! Mou més escàndol, colpejant la taula. Graziella se'l queda mirant, una mica molestada. Càssia apareix a la porta. Perdona, gentil Graziella. Bé prou que saps el meu mal i bé prou que em deus plànyer. Ep! S'adona de Càssia, que s'acosta. Gràcies, mestressa; em creia que no em tindrieu pietat!

CÀSSIA : Per què tanta impaciència, senyor Roger? Li somriu, seguint la broma. Que no el senties, Graziella?

ROGER : No li feu càrrecs. Els meus clams buscaven unes altres ofdes, la meva set una altra font. Mira Càssia amb tota l'amplitud de la seva mirada.

CÀSSIA : Espero les vostres ordres.

ROGER : Adorable Càssia: no és pas el vi, ni l'aigua, ni la mel el que pot retornar-me; és el nèctar dels vostres llavis, la frescor de la vostra cara...

Graziella se'n va discretament. Florià ho fa, també, buscant abans per les finestres de la posada la visió de Dorina.

CÀSSIA : Si tots els parroquians tinguessin la vostra set, ja podríem cremar el celler. D'això que demaneu, no en serveix Càssia.

ROGER : Ni per medecina, ni per salvar de les tortures de la mort un pobre viatger?

CÀSSIA : Cada dia n'arriben de viatgers assedegats del que vós dieu.

ROGER : Càssia, prou que ho endevina la meva gelosia. Però jo duc un tresor per oferir-vos: pagaré amb or de llei.

Escena VII

ROGER i CÀSSIA. Aviat TAGLIA

MESTRE :

El meu amor, Càssia gentil,
és ben fidel i ben sincer;
és un amor pur com l'abril
i noble com l'amor primer.

HOSTALERA :

De tan bé que la dieu
la bella mentida,
que fa temps que la sabeu
es veu de seguida.

Si n'heu fet de juraments
amb igual tonada!

Quantes dones innocents
ai, ja l'han plorada!

Sou com vent esbojarrat
que les roses bressa
i, així que les ha esfullat,
fuig més que de pressa.

I l'amor no és pas això,
que l'amor és vida.
Vós sentiu sols passió:
no us val la mentida.

~~114~~ MESTRE :

Com ho haig de fer perquè en cregueu?
Us parlo, Càssia, ben formal...

TAGLIA :

Molt bones tardes tots tingueu!

HOSTALERA :

Molt bones tardes!

MESTRE :

Mon rival!

TAGLIA :

Recorrent els camins de la guerra,
si n'he vistes de dones formoses,
prò estic cert que no es troba en la terra
qui les gràcies com vós té abundoses.

Sou espasa que llu per cent caires
i fereix encara més que fulgura,
sou el corn que ressona pels aires
i l'escut que les llances atura.

Jo us admiro i venero, senyora,
jo que el llor he guanyat a cabassos;
escolteu al valent que us implora
i rebeu-lo ja al fi en vostres braços.

TAGLIA repeteix la darrera estrofa, a trio amb el MESTRE

i l'HOSTALERA, que canten les següents :

MESTRE :

Tinc per cert que he perdut la batalla
i m'esperen només que tristeses:
ell té l'arna potent que no falla,
que és l'esclat dels honors i grandeses.

HOSTALERA :

Calleu ja, que em teniu marejada;
per favor, no seguïu vostra història,
que, de tant que la porto escoltada,
me l'arribo a saber de memòria.

Escena VIII

Els mateixos i els PINTORS, que van sortint.

FLORIÀ : Rebeu-lo en vostres braços, Càssia. Riu. En vos-
tres braços!

DEIXEBLE IV : El valent que us implora!...

MONTEFIORI : Es fill d'uns hortelans!... Tots riuen.

DEIXEBLE V : Pas a l'heroi!

PIGRO : Pas al conquistador!

TAGLIA veient que se li acosten fent iròniques reverències:
Atureu-vos! D'on heu sortit vosaltres, escamot de perdularis?

PIGRO : Jo d'una gerra de vi.

DEIXEBLE IV : No pas del vostre palau, ben cert.

MONTEFIORI : Perdularis, nosaltres? Pareu compte que no us
faci menjar les paraules.

TAGLIA : Enrera! Covards, més que covards!

PIGRO : Covards heu dit? Ara ho veureu. Agafa una escombria
que hi haurà en algun recó, se la posa a tall de llança i aixíma-
teix pren un tamboret que fa servir de cuirassa. Darrera de Pi-
gro, s'arregleren els altres, agafats per la cintura. En aquesta
actitud, marcant les passes a la una i amb solemnitat, s'acosten
a Taglia.

PIGRO : Apa, valent, som-hi!

TAGLIA : No tots d'un plegat. Un a un, pels que tinguin es-
pasa; pels que no en tinguin, ja n'hi haurà prou amb la meua bota.

DEIXEBLE IV seguint la broma : Ui, quina por!

TAGLIA acostant-se-li, amenaçador : Qui és que gosa alçar
la veu?

Pigro fuig i deixa el tamboret i l'escombra, desfent-se,
per tant, la filera.

ALGUNS : Fora!

ALTRES : Deixeu-nos en pau!

Escena IX

Els mateixos i DORINA, que apareix a la porta

DEIXEBLE IV imitant el gall : Quiquiriquí!

ROGER preveient que acabarà malament : Heu de fer-vos càrrec, cavaller...

TAGLIA : Si vós ho sou, ja sabeu el que us toca.

CÀSSIA temerosa : Roger...

DEIXEBLE V : quiquiriquí!

TAGLIA : Prou. Desentfenant l'espasa. En guàrdia o us empaito com a gossos.

DEIXEBLE IV : Guau, guau!

MONTEFIORI : Mai cap espasa no ha buscat la meva en va. En guàrdia. Jo responc pels meus companys.

TOTS crident : Eh, eh!

CÀSSIA : Oh, que va de debò, Roger!

TAGLIA : Plaça! ~~Es~~ Creua l'espasa amb Montefiori, que pren un aire ferotge. Taglia somriu petulantment.

ROGER interposant-s'hi : què feu? que va de debò? L'espasa de Taglia li frega un braç.

CÀSSIA amb un xiscle : Ah! Per Taglia. Miserable!

TOTS : Fora, fora! Es precipiten contra en Taglia, uns enarborant tamborets i els altres qualsevol estri que els vingui a mà. En Taglia, acorralat, gira cua i desapareix, corrent, mentre l'Hostalera, fora de sí, es llença vers Roger.

Escena X

Els mateixos, menys en TAGLIA

CÀSSIA : Oh, quina imprudència!

ROGER : No és res. Tranquilitzeu-vos, senyora.

CÀSSIA : Roger, Roger! L'agafa desficiosament.

FLORIÀ : Estimat Mestre! Corre també alarmat a sostenir Roger. L'acompanyen a seure a un tamboret.

CÀSSIA : La sang corre! Santa Madona, la sang corre!

ROGER : Una sangria no m'anirà pas malament. Així estaré menys exaltat per la vostra formosor. Planyeu-me per això només!

CÀSSIA eridant, atribulada : Graziella, el bàlsem de les cent herbes, draps, venes. Quita, Graziella!

FLORIÀ : Esteu segur que és poca cosa?

ROGER : Sembla que mai no n'heu vist de sang, tant tu com ella. Ni em dol.

CÀSSIA : Perdeu el color. Sosteniu-lo, Florià!

FLORIÀ a Roger, prenent-lo amb intenció de que se li recolzi : Veniu, anem a dintre.

ROGER : Atura't. Vós sola, Càssia. Li posa un braç al coll amorosament i es figuren a la posada, seguits dels Deixebles, mentre Dorina, que fins llavors s'havia mantingut a distància, s'acosta a Florià.

Escena XI

DORINA i FLORIÀ

DORINA : Creus que està en perill el vostre Mestre?

FLORIÀ : Crec que podem tranquilitzar-nos, Dorina.

DORINA : Ves-hi, Florià.

FLORIÀ : Les mans de Càssia el curaran millor que les meves.

DORINA : Com s'ha vist que l'estimava!

FLORIÀ : Qui pogués rebre una ferida així!

DORINA : Què dius! Per què?

FLORIÀ : Per interessar-te; per trobar en tu el meu metge, com ell en la teva tia.

DORINA : Florià, no cal. Ai, ja estic inquieta, només de pensar-hi.

FLORIÀ : Beneïda sigui la teva boca que tal diu i el teu

cor sincer. Parlem, doncs, de nosaltres, ara que l'ocasió se'ns presenta.

DORINA :

Veus, a sota la teulada,
aquell niu? Es d'orenetes.
Altres temps, cada vesprada,
m'hi acostava de puntetes,
i, mirant, embadallida,
amocixar-s'hi la parella,
soniava que ma vida
fora un jorn igualment bella.
Soniava que algun dia,
com un raig de llum d'aurora,
un galàn arribaria
que em pendria per senyora.

I tindrien per estada
una casa tota xica,
com el niu de la teulada
i tan plena de música.

Per això vostra vinguda
m'imundà de benaurança
i et vaig rebre commoguda
i arborada d'esperança.

FLORIA :

Sóc ocell d'ampla volada
que l'espai creua sens treva:
el fer niu sota teulada
no ha estat mai il·lusió meva.

Prò en tal forma m'enamores,
que es diria que m'eixales
i prop teu passo les hores,
sens gosà' estendre les ales.

TOTS DOS :

Així l'amor transforma nostra vida
i es converteix en un suprem anhel:
en tant que al cor ens sagna sa ferida,
la nostra vida és dolça com la mel.

Cantant els últims versos, se'n van per darrera la posada.

El li volta amb un braç la cintura.

Escena XII

CÀSSIA i ROGER

La primera acompanya l'altre fins a fer-lo seure en un
tamboret.

CÀSSIA : La fresca del capvespre et farà bé.

ROGER : No tinc res, Càssia; però sóc capaç de desmaiar-me
pel goig de que siguin els teus braços els que m'emparin.

MESTRE :

Oh, ferida benaurada,
que d'una altra m'ha curat!
Aquest xic de sang vessada
m'ha dut la felicitat.

HOSTALERA :

També jo en sento alegria,
que ha acabat el meu sofrir;
feia temps que me'n dalia
i no t'ho gosava dir.

MESTRE :

Repeteix, dona encisera,
la paraula ubriagant!
Sembla que la primavera
torna a sé' al nostre voltant.

HOSTALERA :

Si la primavera és fora,
és aquí, en canvi, l'amor,

que molt gentilment enflora
amb ses roses nostre cor.

TOTS DOS :

Primavera de la vida,
que floreix i florirà,
primavera beneïda,
que mai més s'acabarà!

MESTRE:

Tot just apunti el dia
i cantin els ocells,
tu i jo, amb franca alegria,
refilarem com ells.
Després, per no fé' enveja,
pendrem un bell camí,
rumbeja que rumbeja
i entrelaçats així.

HOSTALERA:

I, al punt que les mirades
no ens puguin ja sobtar,
fugint i amb riallades,
voldré fer-me atrapar.
Al cap de poca estona,
a posta em rendiré:
la paga serà bona,
que un bes em podràs fer.

MESTRE:

Encara em sembla poca,
que haig de besar-te a doll:
si fresca tens la boca,
també tens fresc el coll.

TOTS DOS:

I així, amb cants i besades,
cada dia passarem;
i, a la nit, amb abraçades,
les estrelles comptarem.

primavera de la vida,
que floreix i florirà,
primavera benèfica,
que mai més s'acabarà!

Escena XIII

CÀSSIA, ROGER, MONTEFIORI, PIGRO i DEIXEBLES IV i V. Els quatre darrers surten de la posada de dos en dos.

PIGRO : No has admirat la meua energia, Montefiori?

MONTEFIORI : No has admirat la meua espasa, Pigro?

PIGRO : En tu no cal pas admirar res: ja hi estem fets a les teves valenties. Però jo... ni ne'n sé avenir. Quasi semblava disposat a barallar-me.

DEIXEBLE IV : Quin trotar que feia el sorge!

DEIXEBLE V : Era una retirada estratègica.

Tots s'acosten a Roger.

MONTEFIORI : Mestre, ja heu vist com la covardia no sempre és inofensiva. Heu tingut una mala pensada de voler interrompre el nostre joc.

PIGRO : Ben cert, jo ja el veia enfilat com un cargol.

DEIXEBLE V : Us molesta la ferida?

ROGER : Tranquilitzeu-vos i no en parlem més. No val la pena. Benèfica esgarrinxada que m'ha permès confirmar l'afecte que em dueu tots vosaltres. Veniu als meus braços! Un a un l'abraçen. Hem de celebrar-ho. Cal que la festa d'aquesta nit sigui a honor de Càssia i superi les de cada dia, que el vi ragi amb molta més abundor que la sang del meu braç, que flamegin les torxes, que les donzelles dansin i els joves s'embriaguin! Con-

videu els camperols. Crideu ben fort, que us sentin fins a Roma.
Visca l'amor i visca l'alegria!

TOTS : Visca!

CÀSSIA entusiasmada : No planyeu res. Saquegem la posada.
Veniu.

S'enduu els Deixebles a dintre. Al cap de poc, sona un corn i surten altra vegada tots, amb Dorina i Graziella. Aquestes, ajudades per Florià i Pigro, es posen a penjar fanalets al parral. Florià no es separa de Dorina. El Deixeble IV i el V treuen una bóta, dirigits per Càssia, alegre, exaltada. Pigro abasta uns pàmpols i s'asseu dalt de la bóta amb una gerra a la mà. Entrentant, Montefiori, seguit dels Deixebles ~~VIII~~ VI i VII, sonant el corn, que es sentirà a intervals, se'n van per entre bastidors, cridant els camperols.

FLORIÀ a Dorina : Avui la teva tia et deixa participar de la festa.

DORINA : Ai, sí. Quina sort!

FLORIÀ : Estic boig d'alegria.

DORINA : I jo, també. No sé si no es recorda de mi o va prenent confiança en vosaltres. Mira-la, Florià, que satisfeta!

Càssia, enriolada, s'haurà acostat a Roger, enduent-se'l a contemplar Pigro que fa ganyotes del seu setial estant. Roger passa el braç per la cintura de Càssia, embadalint-se en els preparatius de la festa.

ROGER : Oh, Càssia, contempla com en el cel s'encenen les estrelles. Els àngels fan lluminàries per homenatjar-te.

CÀSSIA : Què saben ells.

ROGER : Sentiu? Ja s'acosta la gent. Fent tornaveu amb les mans. Aquí, aquí! Ohè, ohè! Li respon el corn.

Escena XIV

Els mateixos, tots els pintors i el jovent del poble.

La fadrinalla arriba cantant i entra al pati com una onada

d'alegria. Alguns fadrins porten teies enceses i les noies unes fan sonar panderetes i les altres enarboren branques de murtra i de llorer.

TOTS : Benvinguts, benvinguts! Salut, jovenalla!

COR :

La nit estrellada
convida a cantar
i a riure i ballar.
Au, cantem, ballem,
fins la matinada!

Tot en la vida canta i dansa:
l'aigua, que cau del fontinyol,
la mar, en furia i en bonança,
les flors, al grat del vent gronxant-se,
i cada ocell, donat al vol.

Mireu del cel les meravelles
i heí notareu estrany neguit:
sembla que vulguin fer parelles
unes amb altres les estrelles
per seguí' el ritme de la nit.

Au, ballem, cantem,
fins la matinada.
Que, amb el dia clar,
prou que ens tornarà
la feina pesada.
Au, cantem, ballem,
fins la matinada!

Acabat aquest Cor, s'inicien les ballades.

Escena XV

Els de l'anterior, més en TAGLIA, la presència del qual interromp la dansa.

TAGLIA : Sembla, senyors, que la meva arribada us hagi contrariat.

ROGER : Ens ha sorprès, ben cert.

PIGRO : Segons les gambades que feieu, us creïem ja als Alps.

MONTEFIORI: Tinguem ara la festa en pau. Sento fretura d'heure-me-les amb vós, però a soles. Segueixi la festa.

DEIXEBLE IV : Al Tíber!

DEIXEBLES V, VI, VII : Sí, sí, tirem-lo al Tíber!

PIGRO : A la tina! Es més propi d'ell.

TAGLIA : Us dic que no vinc a buscar raons. Ja parlarem de tot.

CÀSSIA : Brau capità, no heu estat pas oportú aquesta vegada.

TAGLIA : Feu callar aquests pintors.

ELS PINTORS : Al Tíber, al Tíber!

CÀSSIA pels pintors : Cal·leu! a Taglia Responc de la discreció d'ells; prometeu-me que puc respondre de la vostra.

TAGLIA : De la meva, dieu? Mai no l'he negat a una dama.

CÀSSIA : Doncs no malgasteu el vostre coratge; no volgueu per un no res ensagnantar la meva posada: massa ho haveu fet. Jo desitxo que la milícia i l'art puguin conviure aprop meu.

TAGLIA : Càssia, un desig vostre és per mi un manament. La meva espasa us donarà seguretat que he de complir-lo. Aquí la teniu. Baix, mentre li dóna l'arma Com vos estimo, senyora!

CÀSSIA : Silenci, capità.

TAGLIA : Estava engelosit...

CÀSSIA : No en parlem. Irònica, als Pintors Amics, el brau guerrer reconeix que té la sang bullent i que ha pres malament les vostres bromes. Per salvar el seu honor, sempre immaculat, convé que reconegueu vosaltres que no tenieu intenció d'ofendre'l.

Mentre Càssia pronuncia l'anterior parlament, Pigro baixa de la bóta, pren l'espasa de mans de l'Hostalera, la penja prop

seu al parral i torna a seure al lloc d'abans.

DEIXEBLE IV : Salvador de la pàtria, ~~us~~ us salutem com a un company!

DEIXEBLE V : El que hagi estat, hagi estat.

MONTEFIORI : Noblesa obliga.

PIGRO : Ofeguem amb vi la rancúnia.

TAGLIA : Amb vi? Ni una paraula més!

CÀSSIA a Taglia : Oferiu la vostra mà a Roger. Baix Us ho mano!

TAGLIA allargant-la a Roger : La meva mà!

CÀSSIA sempre irònica : La invencible mà d'un soldat d'Itàlia.

ROGER corresponent-hi amb l'encaixada : La meva!

MONTEFIORI : Admirable. Abraçant en Taglia Teniu el cor tan gran com llargues les canes. Us admirem!

DEIXEBLE IV : Honor al generós guerrer!

DEIXEBLE V : Honor al capità!

DEIXEBLE VI : Honor al nostre company!

PIGRO : Honor i que pagui una ronda.

CÀSSIA : No es paga res avui a casa meva.

TAGLIA : Visca Càssia!

CÀSSIA : Visca la germanor i l'alegria!

TOTS : Visca!

ROGER : Que expliqui un fet de guerra.

PIGRO als companys i al poble : Atenció tothom! En Taglia-Cantoni va a contar-nos una gesta.

CÀSSIA a Taglia : No els ho podeu negar.

TAGLIA : En tinc mil.

ROGER : La més escruixidora.

TAGLIA : Deixeu-me fer memòria.

VÀRIES VEUS : Que la conti, que la conti!

PIGRO : Silenci, que ara la rumia.

CÀSSIA : Refrescarem la gorja i la memòria. Apa, Graziella, serveix ~~vi~~ vi.

Graziella se'n va a dintre i en surt amb el cuiner i tots dos distribueixen beguda. Preludia, entretant, l'orquestra i Taglia, després de beure, canta.

TAGLIA :

Un jorn, que el general
estava molt malalt,
vaig ocupà' el seu lloc.
I fou al cap de poc
que va sonà' el clarí
- tararí - tararé -
- tararé - tararí -
i començà un terrible foc.

Bum - barrabum - bum!

Sang i fetge!

Pim - pam - pum!

Plens de terror, sobtats,
els enemics malvats
es varen despertar.
La lluita s'afermà,
que ens varen embestir
- cap aquí - cap allà -
- cap allà - cap aquí -
i sols s'ofia el gemegar.

Bum - ..., etc.

Els meus, més que minyons,
semblaven uns lleons,
i lluitant bravament,
cada un contra cent, ~~2~~

la victòria a la fi

- aoi - aòa -

- aòa - aoi -

ens coronà triomfalment.

Bum - ..., etc.

TOTS aplaudint : Bé, molt bé!

PIGRO : Us heu guanyat aquest setial.

Salta de la bóta i, ajudat dels altres, hi asseu en Taglia,
coronant-lo amb pàmpols, mentre les donzelles llencen als seus
peus les branques de llorer i de murtra i el cobreixen de floss.
Graziella li posa una gerra plena a la mà. Ball. Florià i Dorina
estaran molt aprop l'un de l'altre, mirant-se i agafant-se les
mans de tant en tant. Roger i Càssia es passegen agafats per la
cintura. Graziella persegueix a Pigo, que fa el desmenjat, aca-
bant per abraçar-la i ballar-hi ridícolament. Mentre els uns ba-
llen, els altres canten. Dels homes, els que duen les atxes de
vent segueixen la dansa, produint, naturalment, efectes fantàs-
tics. Hi ha la gatzara pròpia del cas.

COR :

Au, ballem, cantem,
fins la matinada,
que, amb el dia clar,
prou que ens tornarà
la feina pesada.
Au, cantem, ballem,
fins la matinada!

FI DE L'ACTE PRIMER

ACTE SEGON

Escenari : Pati posterior de la posada, amb la casa per fons. En la façana, una porta petita i finestres, practicables. Plantes a mà dreta, indicant el començament d'un jardí. A l'esquerra, una paret amb el barri que dona a fora. Un parell de taules i mitja dotzena de tamborets. Es a principis de tardor, al migdia, i el sol s'estén pel pati.

Escena I

No hi ha ningú a escena. Els Pintors canten darrera les finestres.

COR DE PINTORS

Com l'ocell engabiat,
l'amor llangueix entre reixes,
apa, obrim de bat a bat
les portes i les finestres.

Mentre canten els dos darrers versos, van obrint les finestres i apareixen un o dos Pintors a cada una.

Sota el sol o sota el vent,
la mirada és molt més clara
i el braç té més ardiment
i un altre gust la besada.

Obra de Déu és la llum,
obra dels homes les cases,
les roses fan més perfum,
quan es gronxen a les branques.

Joves som, volem claror,
que, amb el sol dintre les venes
i als llavis una cançó,
la vida és dolça i alegre.

Donzella dels ulls tan clars,
no creguis paraules falses;
l'amor és ocell de pas
i és per això que porta ales.

Tanquen les finestres.

Escena II

CÀSSIA i ROGER que surten de la posada, enraonant.

CÀSSIA : Jo que em deia: avui, que l'art no te'l roba, el

tindràs ben aprop.

ROGER : Surto un moment pel goig d'enyorar-te.

CÀSSIA : Enyorar vol dir no posseir i jo sóc molt ambiciosa. Em dol haver de perdre la meva felicitat, encara que només sigui per un instant.

cantant:

Jo vivia fa poc resignada,
oblidant les delícies d'amor,
fins que un dia la teva mirada
tornà a encendre sa flama al meu cor.

Fou un dia d'abril, verd i tendre,
que és de l'any el millor temps que hi ha;
com ocell que un vol llarg ha d'empendre,
el meu cor començà de volar.

D'aleshores ençà que ma vida
canta alegre com canta una font,
i dins meu la il·lusió treu florida,
embellint cada cosa del món.

Beneïda per sempre aquella hora
que va dur-te a trucà' aquest portal;
beneïda per sempre aquella hora
que va fer-te el senyor de l'hostal.

ROGER :

Pels camins que la llum acarona,
jo solia trescà' alegrement;
si aturava el meu pas una estona,
ja em sentia vení' enyorament.

Prò aquell dia d'abril, verd i tendre,
que és de l'any el millor temps que hi ha,
vora teu, a la fi, vaig aprendre
com és dolç i plaent reposar.

De llavors que els camins sense fita
ja no tenen per mi aquell encant
i n'encisa una casa petita
amb la mica d'hortet al voltant.

Beneïda per sempre aquella hora
que va dur-me a trucà' a aquest portal;
beneïda per sempre aquella hora
que va fer-me l'esclau de l'hostal.

aduo :

CÀSSIA:

Beneïda per sempre aquella hora
que va dur-te a trucà' a aquest portal;
beneïda per sempre aquella hora
que va fer-te el senyor de l'hostal.

ROGER :

Beneïda per sempre aquella hora
que va dur-me a trucà' a aquest portal;
beneïda per sempre aquella hora
que va fer-me l'esclau de l'hostal.

CÀSSIA : Ah, Roger! Si mentíssis el teu amor, series el
més pervers dels homes.

ROGER : Mira'm als ulls.

CÀSSIA apropant-s'hi i mirant-lo a frec de pestanyes : Els
miro, els miro!..,

ROGER : Hi veus clar?

CÀSSIA : Hi veig passió, hi veig lleialtat, però no arribo
a destriar-ne el fons. Què hi tens en les tenebres del fons? Ro-
ger va per apartar-se de Càssia. Espera't! Es que et fa por que
ho descobreixi?

Escena III

CÀSSIA, ROGER i FLORIÀ

ROGER : No desmenteixes pas la teva condició de dona. Prou.

tafanejar, prou tafanejar, que em lledes la raó. S'adona de Florià, que ha aparegut donant mostres d'impaciència. Ens miren! Roger i Càssia es separen.

FLORIÀ : Mestre, quan volgueu.

ROGER : Quan tu vulguis, Florià.

CÀSSIA : No m'hi deixeu venir?

ROGER : Com t'agradi. Però hem de parlar de... pintura i a tu t'avorreix.

CÀSSIA : Torneu aviat, almenys. A vós, Florià, us ho encomano. Amb manyaguèria. El meu Roger sembla que es diverteixi fent-me pretenir.

FLORIÀ : Us en donc paraula. No hem d'anar enlloc. Hem de parlar de les nostres coses i ho aprofitarem per estirar les cames. Anant-se'n. Salut, senyora.

ROGER : Adéu, Càssia. Se'n van cap al jardí.

CÀSSIA : Adeusiau. Els acompanya fins al terme de la dreta i els segueix llarga estona amb la mirada. Cantant entre dents, molt contenta, se n'en torna a dintre. Un moment l'escena buida.

Escena IV

PARROQUIÀ i GRAZIELLA

Entra, decidit, el Parroquià i s'asseu al primer tamboret que troba. Pica de mans i, bo i esperant, es treu el berret i s'eixuga la suor. No compareix ningú.

PARROQUIÀ després d'haver tornat a picar de mans, a crits: Ep, ep! Tothom és mort en aquesta casa? Mala pesta hi ha passat! Hostalera, hostaleera! S'aixeca i es treu una pistola, a temps que surt Graziella.

GRAZIELLA adonant-se de l'arma : Ai, socors, lladre, assassí!

PARROQUIÀ desant la pistola : Anava a disparar. Per Bacus que sou amatents a servir. Quan no es vol atendre la gent honra-

da, es tanca la porta.

GRAZIELLA : Ho fem perquè així, esgargamellant-se, s'agafa més set.

PARROQUIÀ : Massa rics! Aquest hostel perd de dia en dia. Perquè ho sàpigues vinc del pati de davant i m'hi he estat una hora, cridant en va.

GRAZIELLA : Ja coneixeu el costum de servir en aquest, a la tardor. A l'altre, s'emparrat tapa el sol i com que ara fa de tan bon pendre...

PARROQUIÀ : Prou raons. Vi, minyona!

GRAZIELLA : No voleu sentar-vos?

PARROQUIÀ : Vull beure! Aquí un hom ja no hi entra per gust; s'hi ve per necessitat. De pressa.

GRAZIELLA : De més cremats n'hem vist. Es fica a dintre i en torna amb un vas de vi, en una safata.

PARROQUIÀ tastant-lo : Aquest vi agreja.

GRAZIELLA : Es una calúnnia, senyor.

PARROQUIÀ : Calúnnia? Si fins vosaltres agregeu. Què no agregerà en aquesta casa, amb el terratrèmol que hi ha. Els homes respectables som desbancats per uns bohemis. Però aneu amb compte, que la gent es cansa més aviat de les cares boniques que del bon vi. Mirant Graziella i humanitzant-se: Ets ben xamosa...
Graziella s'aparta, en veure que intenta pessigar-li els braços.
El que deia: agregeu!

GRAZIELLA : No us heu pas desdinerat per queixar-vos en tanta de manera!

PARROQUIÀ deixant el vas i treient la bossa, molt digne i ofès : He gastat pel que em convenia. Cobra. Es insuportable! No em tornaràs a escombrar les petjades. Va per anar-se'n.

Escena V

GRAZIELLA, PARROQUIÀ i TAGLIA

A la porta, el Parroquià topa aparatósament amb En Taglía.

Aquest el refusa de malhumor.

PARROQUIÀ : Perdoneu!

TAGLIA : S'han de tenir ulls, amic!

PARROQUIÀ : Sortia indignat del descrèdit d'aquesta posada.

TAGLIA : On vaig jo no hi ha descrèdit. Graziella, on és la teva mestressa?

GRAZIELLA : Suposo que és a dintre.

PARROQUIÀ : S'ha eclipsat pels parroquians honrats. Algú se n'aprofita.

TAGLIA clavant al Parroquià una mirada fulminant : A Roma falten burgesos, sentiu? Mal llamp ~~no~~ cremi la llengua! Fa acció de desembeinar l'espasa i l'altre es posa a córrer. Graziella, ja ho veus. La teva mestressa fa enraonar la gent. Sembla que no és un secret per ningú la seva preferència per Roger i jo començo a sentir-me en ridícol i a pensar que, fet i fet, no haig pas de posar en perill el meu prestigi entossudint-me a voler conseguir l'amor d'una hostalera. Què en penses, tu?

GRAZIELLA : Jo sóc una trista noia, excel·lència. Vós teniu més cap.

TAGLIA : Però i les apariències?

GRAZIELLA : No us són pas gaire favorables...

TAGLIA : Per això mateix. Jo tinc orgull i, ben mirat, Càssia no és pas la dona que em convé.

GRAZIELLA : Estem d'acord. Amb picardia : Vós mereixeu una cosa més delicada.

TAGLIA : Es clar. Un personatge de la meva fama tria el que més li plau.

GRAZIELLA : Dieu coses molt encertades.

TAGLIA : Confesso que venia aquí engrescat. I crec que amb motiu. La teva mestressa no té parió entre les viudes romanes. Però una viuda...

GRAZIELLA : Una viuda ,i enamorada d'un altre.

TAGLIA : Això darrer no té importància. Un cop de braç, ~~✶~~
una estocada...

GRAZIELLA : Aleshores resultaria dues vegades viuda.

TAGLIA : Justament. Pausa. No; acabo d'adonar-me que el
meu cor va interessant-se per Dorina.

GRAZIELLA : Oh, senyor, Dorina! No teniu pas mal gust.

TAGLIA : Es l'estampa de Càssia.

GRAZIELLA : I alguna cosa millor: n'és l'hereva.

TAGLIA : Hi surto guanyant.

GRAZIELLA : Ben cert. I ja us heu insinuat?

TAGLIA : Avui mateix poso se^lge a la plaça. Tu creus que
gosarà resistir-me?

GRAZIELLA : Voleu callar! La vostra patxoca, la vostra fama..

TAGLIA : És el que jo em deia. Puc comptar amb la teva a-
juda?

GRAZIELLA : Si us calgués... Mes, davant dels vostres merei-
xements, jo serviria de ben poqueta cosa. Oidà, ella ve! Que no
em vegi. Anant-se'n : Valor, excel·lència! De tota manera, deseu-
vos la pipa, perquè li desagrada la fortor del tabac. Entra a la
posada.

Escena VI

TAGLIA i DORINA

Ve Dorina del jardí, amb una garba de flors al braç i una
mica absorta en pensaments secrets. En Taglia la sobta, engegant-
se a cantar.

TAGLIA :

Empori de bellesa,
prodigi de virtut,
espill de gentilesa,
salut!

DORINA :

Salut, el cavaller!

Salut, el brau guerrer!

Va per anar-se'n

TAGLIA :

Pel que més estineu,
jo us demano, na reina,
que un instant m'escolteu.

DORINA :

Perdoneu... però tinc feina.

TAGLIA posant-se-li al davant per barrar-li el pas:

Serà sols un instant,
sols un minut, senyora,
per dir-vos l'amor gran
que tot non ser arborà.

Per dir-vos que el neguit
em lleva tot coratge
i que de dia i nit
arreu veig vostra imatge.

Abans em creia fort
i ferm com una alsina,
mes ara, en desconhort,
m'assemblo a una gallina.

Vós sou nes illusions,
Dorina, jo us adoro:
veieu, de genollons
el vostre amor imploro!

Escena VII

DORINA, TAGLIA i els PINTORS

En agenollar-se En Taglia, els Pintors apareixen de bell nou per les finestres i li tiren verdures, sabates, un coixí, tot el que els ve a mà. En Taglia es redreça d'una revolada, mentre Dorina fuig cap a la posada.

DORINA : Tia, tia!

TAGLIA cloent els punys i amenaçant : Púrria estrangera! Vagabunds! Baixeu, que us espero. Els Pintors, rient sorollosament, fent-li ganyotes, tornen a tancar les finestres. En Taglia, sol a l'escena, segueix increpant-los : Si algun té sang de cavaller, que s'acosti. En guàrdia, covards. Llamp de rellamp, haig de treure-us a puntades de peu. Sou l'oprobí i la deshonra. On és aquell que responia amb l'espasa a la mà de les vostres injúries? Apa, que es presenti, que dongui la cara...

Escena VIII

TAGLIA i CÀSSIA

CÀSSIA interrompent-lo : Però, què escolto? què signifiquen aquests crits, noble Taglia-Cantoni?

TAGLIA : Senyora, em dol haver-vos de dir que estatgeu una colla de facinerosos.

CÀSSIA : Sossegeu-vos i mesureu les paraules.

TAGLIA : No ho puc tolerar més. El meu pit rebenta de furor.

CÀSSIA : Sou davant d'una dama, capità. Jo no veig pas que ningú us faci cap mancament.

TAGLIA : No us diu res aquesta estesa de verdura, no us estranya aquesta escampadissa d'objectes infamants?

CÀSSIA : Endevino alguna gatada dels Pintors; però... quan us convencereu que les bromes d'ells no tenen malícia?

TAGLIA : I quan es convenceran ells, divina Hostalera, que un guerrer sempre és un guerrer?

CÀSSIA : Són joves i no reflexionen.

TAGLIA : Obliden que represento l'honor de Roma.

CÀSSIA : Però és que en la meua posada, capità, sou un home que ve a gustar el vi i a tirar floretes a les dones. Si estimeu aquesta casa, no arreu escàndol. Jo he suportat de vós certes llibertats que no eren pas cosa de Roma. A més, recordeu-vos del vostre compromís amb mi: em prometéreu no desafiar-vos ni barallar-

vos amb ningú.

TAGLIA : Quan no he begut, tinc mala memòria.

CÀSSIA : Aquells minyons es fien de la vostra paraula. Brindàreu amb ells per una germanor indestructible.

TAGLIA deixant-se convèncer : I coronaren amb llor i flors la meva testa. Sí, ho recordo.

CÀSSIA : Així, home. Ara torneu a merèixer beure del meu vi.

TAGLIA : Oh, Càssia! Us asseguro, per segona vegada, que tindrè seny.

CÀSSIA agafant-li la mà : I jo oblidaré la destrucció que causà la vostra espasa ~~de~~ al braç de Roger.

TAGLIA : El meu desig és no perdre mai la vostra amistat. Li besa la mà.

CÀSSIA : I res més no desitgeu?

TAGLIA : Una entrevista reservada.

CÀSSIA una mica alarmada : Acabeu de dir que us acontentàveu amb la meva amistat.

TAGLIA : Vull parlar-vos de la vostra neboda. Aquí, les parets tenen orelles.

CÀSSIA : Sou misteriós, tanmateix. Veniu a dintre. En entrar, ~~se~~ es troben amb Graziella. Posa en ordre tot això. Senyalant-li el pati.

Escena IX

GRAZIELLA i de seguida FIGRO

GRAZIELLA : Quin enrenou! Buscaré ajuda. Cridant: Pigro, Pigro! Véient que no respòn: Pigroooo!

FIGRO compareix amb la boca plena, com havent-s'hi ficat molt de pressa el que menjava : Què hi ha? Que es cala foc? En aquesta casa no hi ha un quart de tranquil·litat.

GRAZIELLA : Ves que no et trenquis una cama, corrent d'aquesta manera.

FIGRO : Tu series la primera de tenir-ne sentiment.

GRAZIELLA : Encara t'hauria de donar la raó, si t'escoltava.
Apa, enllestim.

PIGRO : Enllestim, què, preciosa?

GRAZIELLA : Hem d'arreglar el que heu escampat. Gent bullanguera i sense criança!

PIGRO : Això és culpa teva, que ens has vingut a contar el que passava.

GRAZIELLA : Fes-me retrets, si et sembla. Au, mans a la feina.

PIGRO : Estàs de broma. Ja em cridaràs a l'hora de l'àpat.
Va per anar-se'n.

GRAZIELLA dominadora : Et juro que, si goses anar-te'n, te'n recordaràs per temps.

PIGRO : Veus, demanat així, ja és una altra cosa. Què haig de fer, colometa?

GRAZIELLA : Anar a dintre i portar un paner.

PIGRO : Està bé. Entrant a la posada. Home enamorat, burro espatllat. Graziella amb el peu va apilonant els objectes. Torna En Pigo amb el paner.

GRAZIELLA prenent-li i deixant-lo a terra : Ah, escolta tu: com és que no han sortit a pintar els teus companys?

PIGRO tombant el paner i assentant-s'hi : Perquè han tingut mandra.

GRAZIELLA : Si tots fossin com tu, en deixaries convençada. Pero aquí hi ha un misteri. Com és que han endegat els arreus de bona hora i xiuxegen entre ells? Com és que En Florian va capficat i el Mestre sembla que no les té totes? Et dic que en rumieu alguna.

PIGRO : Graziella, veus visions. Tu, tan feïnera, no comprens altra cosa que els preus fets. Un pinzell no és pas una escombria i un artista no és pas un jornalero. Per rentar els plats no necessites inspiració i, és clar, trobes estrany que els al-

tres s'inspirin. Doncs has de saber que, per inspirar-se, s'ha de reposar, geure i posar-se una mica trist. Avui, Graziella, els meus companys s'inspiren, fan dissabte del cor i en treuen els mals endreços. T'has convençut?

GRAZIELLA : M'has marejat.

PIGRO : No et trobes a l'altura i no em comprens.

GRAZIELLA : I tu fas l'orni per no comprometre't. No en parlem més. Estira a Pigro per un braç, fent-lo alçar del paner, que posa en posició natural. Apa, som-hi.

Es posen a collir els objectes, tirant-los al paner. Entrentant, canten.

GRAZIELLA :

Sempre viurem com ara,
en sent nullé' i marit.

PIGRO :

Ja et dic que se'm prepara
un viure divertit.

GRAZIELLA :

I, quan la primavera
ens porti un infantó,
faràs de mainadera
per ~~aturar~~aturar-li el plor.

PIGRO bressant un coixí

gué, gué, gué,
no ploris, ma estrella,
gué, gué, gué,
que jo et bressaré.
Oh, oh, oh,
no ploris, poncella,
que et bressa l'amor.

~~████████████████████~~

~~██~~

GRAZIELLA :

Li diràs rosa i bresca,
l'aixecaràs ben alt
i, per armar més gresca,
faràs sonà' el tinbal.

PIGRO agafant el paner a la manera d'un tinbal i fent acció de picar-lo amb una sabata.

Pum, pum, pum,
tinbalet ressona,
pum, pum, pum,
qu et sentin de lluny.
Ran, ran, ran,
tinbalet redobla,
que és pel nostre infant.

GRAZIELLA :

Així que més gran sigui,
amb ell tu jugaràs
i, perquè salti i rigui,
fins de cavall faràs.

Han acabat de col·locar els objectes al paner i Graziella el carrega a l'espatlla de Pigo, fent l'acció que indica el cant.

TOTS DOS :

I, i, i,
corre, cavall, corre,
i, i, i,
corre cap aquí.
Ah, ah, ah,
trota, cavall, trota,
trota sens parar.

Durant les darreres estrofes, imiten el joc dels cavalls; donen un tomb per l'escena i, acabat, es fiquen a la posada en la mateixa forma.

Escena X

CÀSSIA i TAGLIA

CÀSSIA conversen, tot sortint : Qui ho havia de dir! Sou giradís, com un penell, capità.

TAGLIA : Culpeu-ne un bon tros a la vostra crueltat, senyora. El meu cor de brau és massa gros per mi tot sol.

CÀSSIA : Estigueu tranquil. S'hi farà el que es pugui. Vós, també, poseu-hi el coll.

TAGLIA : El coll?... La vida!

CÀSSIA : Li heu confesat ja el vostre amor?

TAGLIA : M'he agenollat a les seves plantes.

CÀSSIA : I què?

TAGLIA : Que s'ha posat a ~~ploure~~ ploure. Els pintors m'espaven.

CÀSSIA : Sou poc oportú.

TAGLIA : Compadiu-me. Vós, que heu posat frè al meu geni, sigueu almenys la meva ajuda.

CÀSSIA : Refieu-vos-en.

TAGLIA : Gràcies. Tinc diners, tinc honors, sóc capità. Feu-ho present a Dorina.

CÀSSIA : Descanseu.

Escena XI

CÀSSIA, TAGLIA i GRAZIELLA

GRAZIELLA sortint precipitadament, tota agitada : Senyora, senyora!

CÀSSIA: Què hi ha, què passa?

GRAZIELLA Veniu un instant, si us ~~plau~~ plau.

CÀSSIA : Ara de seguida? Que es vessa alguna bóta o s'ha encès la xemaneia? Mirant Graziella, que està molt seriosa : Què significa aquest misteri? No ho sé, però tots plegats aquest matí feu cara de conspiradors.

GRAZIELLA : No perdeu temps, senyora, que ho podreu veure

pels vostres ulls.

TAGLIA : Sospito que la discreta minyona no vol parlar perquè jo sóc aquí. Sé el que em toca fer: me'n vaig. A reveure, Càssia.

CÀSSIA : A reveure, capità. Anem, Graziella.

En Taglia saluda pomposament amb el xanberg i es dirigeix a la porta del pati. Pega una darrera llambregada a Càssia i, posant-se les mans al pit, torna a saludar. L'Hostalera ni se n'adona, entrant ràpidament a la posada, seguint Graziella. Roger i Florià tornen per la banda del jardí, a temps de veure com se'n va en Taglia.

Escena XII

ROGER i FLORIÀ

ROGER corrent cap a la porta : Altra vegada aquest bori-not? Transició Bah! Al punt que som, què se m'endona...

FLORIÀ : Ho veieu, mestre? Vós, també, abandoneu aquesta posada amb recança.

ROGER : Sí, Florià, llegeixes bé a través de la meva careta. Per això convé partir mentre les arrels són tendres. Més tard, caldria el magall: ara és només un ai!, una estrebada.

FLORIÀ : Però tan sobtadament? Us creieu obrar amb rectitud, intentant una fugida vergonyosa? En aquest hostel, el nostre esperit hi ha trobat assistència. De quin altre ho podem dir? El ventrell ple i els ossos reposats; això ~~se~~ es paga amb moneda.

ROGER : O es queda a deure amb aquella alegria.

FLORIÀ : Justament. Però el consol de l'ànima, l'admiració i la generositat, aquest suau encís que ens ha fet viure vuit setmanes sense preocupacions, deixant-nos proseguir la tasca gloriosa, lliberts i dignificats, si no es paga, tampoc es pot quedar a deure.

ROGER : Hi ha cent ducats només a la nostra bossa. Ens dependrem de tots. Aquesta acció, exorbitant i sufocada, gairebé

incomprensible donat el nostre tarannà, parlarà ben alt de nosaltres. Anem, fill meu; tu voldries pagar amb el cor i jo també, però ens falten molts hostals per córrer.:::

FLORIÀ : I els procediments, estinat mestre? Sense acomiadar-nos amb temps, sense donar explicacions, com si la justícia ens perseguís...

ROGER : És l'única manera d'estalviar angúnies. No estimes l'art sobre tota cosa?

FLORIÀ : Més que tota cosa.

ROGER : Més que Dorina, també?

FLORIÀ : Mestre Roger, ... sí!

ROGER : Llavors procura passar per banal o per ingrat: el despit li donarà remei.

FLORIÀ : És tan dolç córrer la vida amb una recança amorosa, sentint-se seguit per un pensament virginal!

ROGER : No tens pas dret a fer-la una màrtir del teu romanticisme.

FLORIÀ : I vós, tindreu valor de fer de Càssia una enemiga vostra?

ROGER : Florià! Càssia no és Dorina. Has pres formalment les neves tarambanades amb la vidua?

FLORIÀ : Tan formalment com ella mateixa. Per això no obreu bé, per això qualsevol que no us conegués us judicaria malament. Jo endevino que, aconsellant-me a mi, proveu de justificar-vos davant de la vostra consciència; que us fa temor l'obrar bé, per no acabar aquí els dies de la vostra vida.

ROGER : Saps massa, fill meu.

FLORIÀ : Sé que la vostra passió és intensa. I l'hostalera s'ho val. Preteneu tallar-vos la mà per alliberar-vos de la gangrena. Jo sabria aconsolar-me amb sospirs, amb records, amb el pensament de Dorina que em seguís al llarg de les rutes; vós deixaríeu el vostre art per cremar-vos en braços de Càssia.

ROGER : Com ho has descobert?

FLORIÀ : Estimant-vos molt i admirant-vos més.

ROGER : Ets mereixedor de la meua confiança i vull confesar-me amb tu. Escolta: començo de sentir-me fadigat de rodar món; a quaranta anys es perd el delit i l'entusiasme. Altrament, dubto molt del meu apostolat. Els pintors de sants i de reis, d'aristocràcies celestials i d'aristocràcies terrenes, triomfen sobre nosaltres. Són protegits de la Cort i de l'Església. Tenen una llar i una família, la taula ben parada i la caixa no buida del tot. Desconfio que els nostres camperols, pastors i mendicants desterrin dels palaus i dels temples les veïges de formes atractives i els àngels de cossos rosats.

FLORIÀ : Mestre, sento que m'oprimeix dolorosament el pessimisme vostre. El nostre art és joiós i sa, és la veritat mateixa. Vivim per pintar i no pintem per viure. Oh, mestre, oh, creador; Defalliu davant de l'horitzó infinit, davant de la terra ampla i dels camins oberts?

ROGER : Sento el coratge dels teus anys. Partim!

FLORIÀ : Caldrà, no obstant, que participeu de la generositat dels meus anys, també!

ROGER : Què vols dir?

FLORIÀ : Mai, a costa de les més grans tortures, no voldria deixar una mala recordança del meu pas. Haurieu de parlar de seguida amb l'hostalera: és millor que us tingui per un desagratit que per un bergant.

ROGER : Tinc por de mi mateix!

FLORIÀ : Així, jo us supero en fortalesa.

ROGER : En això has esdevingut el meu mestre. Ets el destí i l'impuls. Vaig a trobar Càssia. Se'n va.

Escena XIII

FLORIÀ i DORINA

Florià es queda un moment reflexionant; després es passeja.

S'obre la finestra i apareix Dorina. Ell s'hi atanca àvidament,
però la noia es posa un dit sobre els llavis, exigint-li silenci.
Mira cap a dintre i li fa senyal que esperi. De seguida surt.

DORINA :

Avui he somiat,
mon estimat,
que els camps eren en flor,
que el maig era tornat,
curull d'aromes i claror.

Els arbres eren bells,
amb brots novells,
i refilaven cants
a centenars d'ocells
damunt les branques verdejants.

El cel era ben blau.
Com una nau,
hi caminava el sol.
Brollava arreu la pau
i l'esperança alçava el vol.

De sobte un trist camí,
llarg sense fi,
s'ha obert al meu costat,
prò l'he sabut seguir
i, com a premi, t'hi he trobat.

FLORIÀ :

Somia, donzella,
deixa volà' el cor,
que et tornen més bella
tos somnis d'anor.

La rosada plora,
bon punt es fa clar:
és que arriba l'hora
del trist despertar.

Sonia, somia,
tanca el finestró:
que no et porti el dia
la desillusió.

Sonia, donzella,
deixa volà' el cor,
que et tornen més bella
tos somnis d'amor.

DORINA : Quin significat tenen les teves paraules, Florià?

FLORIÀ : Ai, Dorina estinada! No vull pas enganyar-te. Escolta. No has pensat mai que arribaria l'hora de marxar, d'anar-nos-en igual que viuguérem, com pelegrins que segueixen el romiatge?

DORINA : No, no; no les he volgut pensar aquestes coses.

FLORIÀ: Doncs has pecat de confiada, has sigut massa improvisora.

DORINA : Florià!

FLORIÀ : Sí, Dorina. Ni tu ni jo som prou forts per oposar-nos al destí. Jo duc l'embranchida de l'ocell de pas, tu l'aquietament de la flor casolana. Jo haig de seguir el vol, tu has d'estar-te en el teu test, en la teva finestra. Diem-nos adéu; mirem-nos per darrera vegada!

DORINA : Què dius? Es cert? Em deixes, Florià?

FLORIÀ : Sí, Dorina. El mestre ho ha determinat. Ell creu que és millor trencar els lligams que no pas desfer-los. Sona un corn. Sents? Es el senyal.

DORINA : Per què, per què m'has estimat i has volgut que

t'estimés, si havien de separar-nos?

FLORIÀ : Per conservar la melangia d'aquest adéu, per ser-te fidel de pensament, per tenir l'esperança de retrobar-te.

DORINA : Serà possible això?

FLORIÀ : Ho hen de creure.

DORINA : M'oblidaràs aviat...

FLORIÀ : No podré oblidar-te mai perquè en parlaran de tu la llum del sol, el blau del cel i els oratjols, i d'això n'hi ha per tota la terra.

Dorina està a punt de plorar. Apareixen els deixebles, equipats. També apareixen, atrets pel corn, els amics del poble. Van acomiadant-se. Florià tracta d'aconjolar Dorina.

Escena XIV

DORINA, FLORIÀ, DEIXEBLES i POBLE

FLORIÀ : Dorina, ha arribat l'hora. Sigues digna del meu heroisme!

DORINA : Sigues digne de la meva fe!

PIGRO : Florià, per Bacus! Bé és de llei que la mandra serveixi alguna vegada al geni. Aquí tens l'equipatge.

FLORIÀ : Gràcies, Pigro.

PIGRO : Paga-me'n un vaset del ranci.

FLORIÀ : No tinc ni un sou.

PIGRO : Sent així, també jo me n'aniré una mica trist d'aquesta posada.

Escena XV

ELS DE L'ANTERIOR i CÀSSIA

CÀSSIA sorbint amb aire resolt i indignat : Senyors, us veig a punt d'abandonar la meva posada: qui respon de les despeses? Moviment general de sorpresa. Els pintors es miren els uns als altres i cap no contesta. Dic, senyors, i ho dic ben clar: qui em paga el vostre estatge?

DEIXEBLE IV : Mestressa, on governa Van-Scorel...

ROGER : Sí no arriben els neus escuts, afegiu-hi la neva paraula.

CÀSSIA : Van-Scorel ha mentit a Càssia. La vostra paraula no val res.

Estupefacció general. A la porta de la posada van compareixent Graziella i altres servents desitjosos de presenciar el desenllaç de l'incident.

MONTEFIORÍ : Hostalera, sou la vergonya d'Itàlia!

ROGER encès de despit : Amics, fills meus, deixeu a la posada el millor del vostre bagatge d'art; jo hi deixaré també les neves pintures i els meus dibuixos. Això tindrà un valor, Hostalera... I aquí van els escuts! llença la bossa als peus de Càssia. I ara, món enllà, que ningú giri el cap, que ningú...

CÀSSIA amb crit dominador : No us mogueu! Roger, no era el vostre art ni el del vostres deixebles el que m'havieu promès. Sigueu sincer, sigueu noble i repetiu davant de tots el que tantes vegades m'haveu dit a soles, entre ardents juraments, demudat de rostre i pantejant. Van-Scorel ajup la testa. No goseu? Llavors una altra cosa més senzilla: desitjo que digueu només si el tracte rebut aquí es pot pagar amb or, ni amb joies, ni amb vanes promeses.

ROGER : Es cert, Càssia; mes el vostre comportament d'última hora...

CÀSSIA : Defenso el que és meu. Tractàveu de fugir i jo us aturo. Al noble Montefiori només li resta l'espasa per oferir; els altres són més rics, però no en satisfan les seves riqueses. Vós sou, ~~l'únic~~ d'entre tots, l'únic solvent. Pagueu!

ROGER : Càssia, pagaré. Deixeu-me saldar un altre deute espiritual amb els meus deixebles.

FLORÌA : Mestre, estem en paus!

DEIXEBLE IV : Us som deutors, encara.

MONTEFIORÍ : Comprenc que el que demana Càssia és ben de llei. Partirem sols.

PIGRO : Si jo serveixo de garantia, aquí en teniu. Agafeu els cent escuts de torna i no en parlem més.

DEIXEBLE V : Mestre, estinen tant el nostre honor com la vostra companyia. Plorarem la vostra absència; però no us volem conservar a costa del vostre sacrifici ni de la infelicitat de Càssia.

CÀSSIA : Ah, braus minyons! Compreneu que Roger ha de pagar? Es cert que, si no ho fés, semblaria que ha fingit amor a l'Hostalera per no satisfer l'estada? Vosaltres sou prou nobles per avergonyir-vos d'haver viscut gràcies a l'enginy d'un rodamón.

FLORIÀ : Som artistes i no rufians.

MONTEFIORI : Un Montefiori no suporta ni la sospita de semblant cosa.

ROGER : Una paraula. Càssia, esteu jugant amb el meu orgull!

CÀSSIA : Llavors... aneu-vos-en! No arribareu al Perici que no us retornin a aquí els familiars de la justícia. Càssia ho jura! Feu malfet en retreure l'orgull a una filla de Roma.

ROGER : La presó! Riu.

CÀSSIA : La llei m'empara.

ELS DEIXEBLES : Quedeu-vos, Mestre, quedeu-vos.

DORINA llencant-se-li als braços, plorant : Tia, tia! És possible? Que bojament deveu estimar-lo!

FLORIÀ : Mestre, mestre estimat, jo us havia predit aquest furor. La venjança de Càssia us demostra la magnitud de la voluntat que us porta.

ROGER : Acabem, invicta Càssia. Em plau la vostra gallardia! Cal saber, no obstant, el que importa la vostra despesa. Heu fet molts escarafalls sense precisar. Un capmàs: què voleu?

CÀSSIA : El vostre cor!

ROGER : Malviatge! A que tant de pretenir per una cosa que ja m'havieu pres?

CÀSSIA : Necessito garanties. Haureu de formalitzar la donació davant de Déu.

ROGER ~~veure~~ després d'uns moments de dubte Sia!

Moviment general i murmuris de satisfacció. Els Deixebles, però, després del primer impuls, queden una mica concirosos.

CÀSSIA : Roger! Li agafa les mans. Acabat, es dirigeix als Deixebles. Amics, deixeu el vostre bagatge; torneu-lo a dintre. Us renovo el crèdit. D'aquí a vuit dies Roger serà el meu marit. Quedeu-vos pel casament.

PIGRO : Santa paraula! Pel casament, per quan arribi el primer fill i per tota la vida. Deixa a terra els farcells i en Montefiori els hi torna a fer pendre. Ja ho veus, Graziella, no em deixen quedar.

DEIXEBLE IV : Mestressa, les nostres canes havien ja sentit la frissança del camí i demà hauriem de desentumir-nos de bell nou.

DEIXEBLE VI : La il·lusió és lluny i camina sempre.

DEIXEBLE V : A més que, si ens quedàvem, envejaríem la vostra felicitat i potser fariem nosa.

CÀSSIA : Si així ho voleu, no m'hi oposo; però solemnitzem la partida. Ja sabeu que aquí tot se celebra. Graziella, disposa el que faci falta. El vi de la meva collita us donarà delit.

Graziella es fica a la posada, seguida dels Deixebles VI i VII. Entra en Taglia, a temps de sentir les darreres paraules de Càssia.

Escena XVII

Tots els de l'anterior, més TAGLIA

TAGLIA sorprès : No en comprenc ni mitja paraula, però, en tractar-se de ~~brindar~~ brindar, no hi vull fer falta.

CÀSSIA : Capità, us presento el meu futur marit. Acabem de firmar les esposalles.

TAGLIA allargant la mà a Roger : Sense rencor i amb una certa enveja.

MONTEFIORI : Parleu bé.

DEIXEBLE V : Hurra pel valent!

TOTS : Hurra!

TAGLIA : Gràcies. Però... és que esteu de viatge?

ROGER : Sí, se'n van. Ja en tenien fet el propòsit i són gent que mai no tornen endarrera.

TAGLIA : Són dels meus. Mirant a Dorina. El camp lliure, quina sort!

GRAZIELLA al portal de la posada El vi!

TOTS : Ara, ara!

Graziella porta una gerra a cada mà i va seguida dels Deixebles VI i VII i d'algun criat, que porten, també, gerres i vasos, que reparteixen per les taules. Es va servint el vi, dringuen, etc. Alegria general. Càssia pren una gerra i serveix a Roger, Montefiori, Florià i Taglia. Acabat, canta. Dorina, en vanida, abandona també el seu posat trist, quan Roger nomena mestre a en Florià.

CÀSSIA :

Per oblidar tota la pena
del nostre adéu,
jo us oferesc la gerra plena,
beveu, beveu!

FLORIÀ :

Bevem, amics, bevem, companys,
a la salut de qui ens convida,
perquè no tingui desenganys
la seva vida;
perquè l'amant sigui fidel
i ella es conservi tan xalesta;
perquè la terra els sembli ~~un~~ cel
i cada dia els sembli festa.

ROGER :

Ala salut de tots,
jo bec, oh els meus amics!
Alcem els gots
per oblidar nostres faties.

Sempre m'heu dit el vostre mestre
i en toca així omplí' el lloc vacant:
tu, Florià, que ets el més destre,
l'ocuparàs d'ara endavant.

Que l'un per l'altre un germà sigui,
que a tot arreu trobeu l'amor
i que la glòria us somrigui
i al fi us coroní amb el seu llor.

L'hora és alegre i venturosa,
però jo us dic sincerament
que porta espines com la rosa,
perquè fereix d'enyorament.

Tota ma vida franca i lliure,
tot mon passat, ple de claror
i de cançons, besos i riure,
ara en els ulls se'm torna plor.

Dies de goig i d'alegria,
nits estrellades del cel blau,
i els qui vau ser ma companyia,
adéusiau, adéusiau!

TOTS :

Adéusiau!

Se'n van els Deixebles, cantant aquests versos de l'himne:

Cantant, anem seguint nostre camí,
sols jeu aquell que és mort o el que ja és vell..

barrejant-se les seves notes amb les dels que resten a

l'escena:

Adéusiau, adéusiau!

FI DE L'ACTE SEGON

ACTE TERCER

Escenari: Jardí d'una villa, a la ribera del Tíber. Bancs
a to amb el lloc. Es a la primavera, al caient de la tarda.

Escena I

CÀSSIA i ROGER

En alçar-se el teló, apareixen passejant, de bracet i molt acostats.

CÀSSIA :

Si fossin reis tu i jo
-galarí, galaró-
tothom seria tan feliç
com si visqués al paradís.

ROGER :

Igual que en passa a mi
-galaró, galarí-
la llei tan dolça de l'amor
governaria cada cor.

CÀSSIA :

De lluny i en processó
-galarí, galaró-
acudiria molta gent
i ens rendiria acatament.

ROGER :

Només per podè' així
-galaró, galarí-
ta bella imatge contemplar
i sentí' el foc del teu mirar.

CÀSSIA :

No és cert, adulator,
-galarí, galaró-
perquè les noies, de segur,
vindrien solament per tu.

TOTS DOS :

Si fossim reis -galarí-
si fossim reis -galaró-
fariem festes a desdir
i el viure fóra una illúsió.

CÀSSIA : De cert, Roger, ets ben feliç?

ROGER : Per què insisteixes a fer-me tal pregunta?

CÀSSIA : Et molesta?

ROGER : M'estranya.

CÀSSIA : Es que descobreixo en els teus ulls una mena d'an-
sietat... Fuig de mi alguns cops la teva mirada. Altre temps això
no succeïa.

ROGER tractant de bromejar : I on diable deu anar la meva
mirada?

CÀSSIA : Què sé jo: lluny, lluny! Hi brilla el desig de vo-
lar, com en la dels aligots abans de desplegar les ales.

ROGER sobtat per aquestes paraules : Càssia! Els teus pen-
saments són molt poètics, però massa injustos.

CÀSSIA : I, no obstant, se t'ombreja el front, delatant-te
tu mateix. Roger, Roger, què enyores, què et falta, què et des-
via de mi?

ROGER : Et dic que res. No presumeixis de llegir en els
meus dintres coses que no hi ha.

CÀSSIA : Escolta, marit meu: per tu vaig deixar la posada;
per complaure't, vàrem venir a viure en aquesta vil·la vora el Tí-
ber... Seria molt penós que jo mateixa t'hagués portat a l'avor-
riment, a la sacietat del meu amor, per voler que en gaudíssim
sense destorb de cap mena.

ROGER : Què dius?

CÀSSIA : Dic que és possible que la vida que fem en aquest
recés de la illúsió no sigui la més apropòsit per al teu tarannà
d'aventurer, ni per la meva activitat de mestressa d'hostal. Sem-

pre perdius, embafen.

ROGER : Convindrà que renyin alguna vegada pel goig de fer les paus. Això ens distreurà, interrompent la monòtona cançó del nostre amor.

CÀSSIA : T'ha escapat, maridet. Has dit monòtona. Gràcies. Ho sospitava.

ROGER : Però, si tu has començat!

CÀSSIA : I tu no en protestes. Pausa. Per què no pintes, Roger?

ROGER : Pintar, pintar... Amb evident melangia : Què vols que pinti?

CÀSSIA : El nostre jardí, la nostra casa, la teva dona...

ROGER : Bah!

CÀSSIA : No ho creus digne del teu talent?

ROGER : Ho crec digne del meu esperit aburgestat. No tot el que ens agrada és pictòric.

CÀSSIA : Tan contenta que en faries!

ROGER amb tristesa : Ja no en sé de pintar. Però, tant-se-val! Vaig conformar-m'hi en fer renúncia dels meus ideals.

CÀSSIA : Ho dius d'una manera... Sobtadament : Tu m'amagues els teus pensaments, tu et planys pels dintres. Mira'm de fit a fit!

ROGER : No t'entossudeixis a sondejar els meus ulls, perquè hi trobaràs tot el que vulguis trobar-hi. Fruïm del present sense cap mena de suspicàcies.

La pren per la cintura i es posen a passejar. En passar per davant d'una mata de flors -a primer terme esquerre- Càssia es desfà dolçament del braç de Roger i es posa a trencar-ne. Ell, distret, s'allunya fins a situar-se a la riba del riu i mira l'horitzó, com pres d'encantament. Després, torna i s'as-seu a un banc, on queda tot capficat.

Escena II

ELS MATEIXOS i DORINA

Dorina atravessa pel fons, de dreta a esquerra, l'escena, caminant com encantada, esguardant les llunyanies. Es recolza un moment, mig desmaiada, a la soca d'un arbre. Surt cantant i cantant desapareix. Roger, quan la sent, revé del seu ensopiment i acaba per aixecar-se i seguir de lluny la donzella, suggestionat pel seu cant. Càssia espia l'actitud d'una i altre, amb despit mal dissimulat.

DORINA :

Mos sospirs al lluny se'n van
i els desigs al seu darrera.

Ai, la neva primavera
va durar sols un instant!

Cada dia l'oronell
vola on és sa enamorada,
també ho fa la marinada
per trobà' el seu pi novell.

Tan sols jo, trista de mi!,
haig de viure en enyorança,
i ja perdo l'esperança,
que només penso en morir.

On ets, el meu Florià?
Vas prometre'n que vindries,
però van passant els dies
i llangueixo d'esperar.

Florià, non dolç amor,
no et commou la neva crida?
Per què en vols pendre la vida,
si ja t'he donat el cor?...

Mos sospirs se n'endu el vent
i els desigs se ne n'emporta.
Ai, ma primavera és morta
pel fred de l'enyorament!

Escena III

CÀSSIA i ROGER

CÀSSIA : Roger, Roger! Roger no la sent. Roger! Roger té un espant, tornant a la realitat.

ROGER : Perdona, Càssia. No has sentit Dorina?

CÀSSIA : L'he sentida i t'he vist.

ROGER : Quina cançó tan commovedora!

CÀSSIA fredament : Convé que Dorina es casi amb en Taglia-Cantoni. Sostindràs ara que no t'havies oblidat de mi?

ROGER : Acabes de dir dues heretgies.

CÀSSIA : Ah, Roger, quin foc de sospita en crema les entranyes! No és d'ara que noto l'atracció que exerceix la meva neboda damunt del teu esperit. Quins secrets us uneixen? Per què sovint sosteniu converses en veu baixa i consirosos?

ROGER severament : Càssia, refrena la teva malícia.

CÀSSIA : Veus com el meu presentiment de desamor era fonamentat? T'he vist buscar la solitud, t'havia sorprès la tristesa i em tornava boja per explicar-me'n la causa. A les dones tan apassionades com jo, no se les enganya fàcilment.

ROGER : Les dones tan apassionades com tu acostumen veure visions.

CÀSSIA : Tractant-les de visionàries, s'excusen els marits. Jo sabré posar Dorina a cobert dels teus romanticismes.

ROGER : La sacrificaràs a la teva gelosia absurda.

CÀSSIA : Li asseguraré un esdevenidor i un protector.

ROGER : Pobra Dorina!

CÀSSIA : Gosaràs oppsar-t'hi?

ROGER : Gosaré sostenir que has perdut el seny.

CÀSSIA : Així n'estalviaré de venjar-me com una romana.

ROGER : Vaja, prou. Vols que et confessi el que m'opri-meix el cor i em fa agradable la companyia de Dorina? Doncs que tots dos parlem dels meus deixebles, que coincidim en recordar-los i a planye'ls. Pobres minyons, vivint a l'atzar com un vol d'estornells! Que és pecat això?

CÀSSIA : Si fos cert! Si no fos més que l'absència d'ells el que ha trasmutat el teu geni..!

ROGER : Així no obliguis a Dorina a pendre per marit un home que no estima.

CÀSSIA : Pots comparar-lo amb Florià, que Déu sap on para? Es que has cregut possible que l'esperés? Refiar-se del pintoret és com refiar-se de les cigonyes que passen. No encenguis la meva gelosia, contradint-me. Jo desitxo estimar-te sense destorbs; et vull per mi sola. Sents?

ROGER : Però, quina mala vespa t'ha picat?

CÀSSIA : Vull sangrar-me amb salut. Jo he donat paraula al capità. Demà, o potser avui mateix, vindran els seus pares a fer-nos la demanda oficial.

ROGER : Quin horror!

CÀSSIA : No volia dir-te'n res per posar la teva consciència a prova. M'ha fet por comprovar el que sospitava. Ara, tu mateix. Adéu.

ROGER : Te'n vas?

CÀSSIA : Sí; ne'n vaig a preparar Dorina. Entretant, reflexiona com has de portar-te, perquè el nostre viure no s'espalli. Se'n va, resoluta.

Escena IV

ROGER, sol

ROGER Intentant inútilment deturar-la : Però escolta, haig d'abandonar la nostra neboda a la fatalitat? Torna al centre de l'escena. Sí, fóra horrible viure sempre en discòrdia.

La neva dona no entendrà mai que una bella quimera sigui més
consoladora que una realitat vulgar i feixuga. S'asseu, molt
abatut, i canta:

De part de fora
visc molt content,
prò el cor en plora
d'enyorament.

L'ocell, que és nat per lliure,
no pot està' entre reixes.
El que altre temps fou riure
ara se'n muda en queixes.

Ma vida a res no aspira
i en cansa el nenjà' i jeure,
que el cor només sospira
per el que no pot heure.

Tot a la mà se'n posa:
duc les butxaques plenes,
tinc la muller formosa
i ignoro el que són penes.

Més, ai! que la tristesa
no en deixa nit i dia:
és cert que la riquesa
no porta l'alegria!

On són aquelles hores
del córrer a l'aventura
i aquelles nits i aurores
i els jorns de llum tan pura?

Ma vida en esclavatge
és fosca i és eixuta.
Ai, qui tingués coratge
per tornà' a fer la ruta!

De part de fora
visc molt content,
prò el cor em plora
d'enyorament.

Escena V

ROGER i DORINA

Entra Dorina precipitadament i es llença, plorant, als braços de Roger.

DORINA : Oncle, oncle estimat, la tia em diu que esteu de la seva banda. No pot ser. Vós, que sou generós, heu d'intercedir per mi. No m'agrada el capità. Per què voleu donar-m'hi, si no li duc amor?

ROGER : Pots estinar-lo després.

DORINA : Què dieu? Vós, també?

ROGER : Sí, Dorina, jo no puc aconsellar-te d'altra manera. En la joventut es tenen il·lusions que més tard s'esvaeixen.

DORINA : Desgraciada de mi!

ROGER : L'amor arriba per molts camins.

DORINA : Ai, quin dia tan anarg!

ROGER :

Dorina gentil,
poncella d'abril,
avui per tu serà un gran dia,
que arriba l'amor
i et porta el tresor
millor que hi ha, el de l'alegria.

DORINA :

També ho creia així,
nós ara, ai de mi!
sé que és l'amor una mentida:
fereix de traïdor
i deixa un dolor
que dura tant com nostra vida.

ROGER

Si fereix cruel
i fuig infidel,
només en té l'apariència,
que amor és infant
molt dolç i constant
que omple de joia l'existència.

DORINA

Serà com dieu,
prò el pobre cor neu
té el mal de mort de l'enyorança;
la felicitat
que a mi n'ha tocat
és una flor que va esfullant-se.

ROGER

Darrera el neguit,
darrera la nit,
torna la pau, torna l'aurora:
també el teu demà
la joia et durà
amb sa claró' enlluernadora.

DORINA :

Amb fosca o amb sol,
sé que el desconsol
sens pietat non cor amarga;
tinc només vint anys,
però els desenganys
han fet na vida molt més llarga.

Escena VI

DORINA, ROGER i JARDINER

JARDINER: Senyor, ha arribat el brau Taglia-Cantoni i els seus pares. La senyora em fa preguntar si voleu venir o preferiu que ella us els porti.

ROGER per Dorina : Ja hi som. Al Jardiner, amb menyspreu :
Que els porti.

JARDINER somrient : Molt bé, senyor. Se'n va.

Escena VII

ROGER i DORINA

DORINA aclaparada : Estic abandonada de tothom. Se li escapa un sanglot.

ROGER : I ara, Dorina!

DORINA : Com n'heu trait, com n'heu trait! No sembleu pas el mestre de Florià, el que ell anomena pare, sinó el seu padastre. Per què parleu tan vulgament, per què no feu res per nosaltres?

ROGER amb amargor : Ets molt cànvida, Dorina. La vida és més complicada del que sembla als vint anys. No creguis massa en la meva ingratitud, però tampoc en la meva felicitat. Creu un xic en el meu egoisme d'home madur i desenganyat.

DORINA : No us entenc.

ROGER : Doncs jo no en puc explicar millor. M'està privat.

DORINA : Doncs jo seguiré pensant que ja no sou el meu amic, ni el meu protector, ni el meu oncle estimat.

ROGER : Potser tens raó. Potser en té, també, la teva tia. Jo ja no sé si haig de neguitejar-me pels altres o per mi tot sol; jo ja no sé si un Taglia-Cantoni, ric, estúpid i formal, és preferible per marit a un Florià, rodamón, artista i pobre. Però, és que puc respodre't de la fidelitat del meu deixeble? Tu mateixa, n'estàs certa de la constància de Florià? Com pots estar-ho, si d'ençà que se'n va anar no n'has sabut ni una paraula?

DORINA : Del que estic certa és del vostre engorroniment. Sou un home que posa panxa; sí, us heu tornat un oncle pràctic, detestable. Ja no us admiro; ara sou mestre en gurmanderies i migdiades. La meva tia se us ha posat les calces. Entretant, els altres segueixen anant pel món predicant les vostres doctrines, sofrint i lluitant amb alegria, recordant-vos i venerant-vos.

ROGER : Dorina, Dorina, no em jutjis amb tanta severitat.

DORINA : En lloc de ser el meu consol, us heu convertit en la meva desesperança. Roger va per acostar-s'hi. No us apropheu! Fugiu! Voleu robar-me la mica de fe que em queda?

ROGER : Voldria que em compreguessis, que sabessis com és negre el meu esperit.

DORINA : Prou que ho sé; és el remordiment que us crema. Fugint per la dreta del jardí, desesperada : Florià, Florià!
Roger la segueix.

Escena VIII

CÀSSIA, TAGLIA-CANTONI, PIETRO i DESIDERATA

La primera acondueix els altres, que la segueixen molt
tivats, vestits de les festes. El capità duu els millors en-
trinquells de l'ofici. Els seus pares, ~~vestits~~ vestits extrafo-
laris de pagesos, que volen aparentar senyoria.

CÀSSIA : Veniu, veniu. Estarem molt millor aquí, al jardí. Fa una primavera que és més aviat un istiu.

PIETRO : Justa. Si va seguint així, l'eixut se'ns menjarà les viandes.

DESIDERATA : Un bell jardí! I sembla que és bona terra.

TAGLIA als seus pares : Que ensenyeu la ceba! Més finor en el parlar!

CÀSSIA adonant-se que Roger i Dorina no hi són : Oidà, no veig el meu marit. Un moment. Acomodeu-vos, entretant. No pot pas ser lluny; torno de seguida. Se'n va per l'indret on han desaparegut Dorina i Roger.

Escena IX

TAGLIA i ELS SEUS PARES

TAGLIA :

Ara escolteu atentament,
perquè en depèn mon casament.

Quan tindreu aquí al davant
els que sogres nous seran,
els fareu gran reverència,
dient que us sentiu honorats,
molt contents i afortunats
de poder sé' a sa presència.

PIETRO :

DESIDERATA :

Quan tindrem aquí al davant
els que sogres d'ell seran,
els faren gran reverència,
dient que ens sentim honorats,
molt contents i afortunats
de poder sé' a sa presència.

TAGLIA :

Gastareu parlar gentil,
fent servir mots per l'istil
d' "alt senyor" i "dama il·lustre",
que qui parla cortisà
de seguida es fa escoltar
i, de més, es dóna llustre.

PIETRO i
DESIDERATA :

Gastarem parlar gentil,
fent servir mots per l'istil
d' "alt senyor" i "dama il·lustre",
que qui parla cortisà
de seguida es fa escoltar
i, de més, es dóna llustre.

TAGLIA :

De mi no podreu dir pas,
com feu sempre, el "bordegàs",
que és d'un gust molt deplorable;
si Dorina anomenau,
fins al cel ponderareu
sa bellesa incomparable.

PIETRO i
DESIDERATA :

Parlant d'ell, no direm pas,
com fem sempre, el "bordegàs",
que és d'un gust molt deplorable;
si Dorina anomenem,
fins al cel ponderarem
sa bellesa incomparable.

TAGLIA : A veure, doncs, si sereu discrets, que aquesta família no té res de semblant amb la del sangrador de Nemí. Ja heu estat a punt de descobrir que éreu hortelans i això que us ho tinc

dit, mal llamp! Guardeu-vos, sobretot, de retreure les vostres bèsties, de si el narrà o la sonera fan això o fan allò, de si us ponen les gallines o se us moren les oques. Representeu els pares d'un banderer de Roma, d'un cavaller, i no heu de fer-me abaixar la cara. Heu de deixar entendre que descendim d'una nissaga d'herois.

PIETRO : Sí, que l'avi teu havia estat a la batalla de... de... de quina batalla, fill meu?

TAGLIA : Tant-se-val! Esmenteu-la a la ~~XXXX~~ tun-tun. De batalles n'hi ha hagut a tot arreu d'Itàlia. Cal només tenir compte ~~a~~ no embrancar-se amb l'any.

DESIDERATA : Amb l'any? Ai, ai, per què, fill meu?

PIETRO : Això, per què?

TAGLIA : Perquè us comprometrieu. El marit de Càssia és més viu que nosaltres i potser la trobaria massa ~~XXXX~~ lluny o massa aprop. I prou perquè en sembla que vénen.

Escena X

TAGLIA, ELS SEUS PARES, CÀSSIA i ROGER

Entren Càssia i Roger. Quan els veuen, els Taglia es desfan en reverències; ell, a més, es lleva el xanberg amb gest airós i marcial.

TAGLIA : Lloada sigui la formosa i el geni. El meu braç i la meva espasa es rendeixen davant de les vostres excel·lències. Paraula és paraula. Els homes d'armes som francs i anem al gra. Presentant els seus pares : Els meus progenitors, Desiderata i Pietro. Ells us vénen a formular una demanda en la resposta de la qual va involucrada la meua felicitat i la meua existència, i el meu honor també.

CÀSSIA : Benvinguts a casa nostra els pares del nostre amic. No, per ser esperada, aquesta visita és menys satisfactòria.

DESIDERATA : Ens confón tanta benevolència.

PIETRO : Oh, gentilíssima dona!

ROGER : Feu-nos la mercè d'excusar compliments i cerimònies. Els indica que tornin a seure.

CÀSSIA : Sí, encara que no tenien el gust d'haver fet la vostra coneixença personal, us consideràvem ja com amics de la família.

DESIDERATA : Torna a confondre'm tanta benevolença!

PIETRO : Oh, gentilíssima dama!

ROGER : Deveu estar una mica marejats del viatge. Són tan dolents els camins!

PIETRO : Marejats, cà; no, senyor. L'anar a peu no mareja. Moviment de contrarietat en Taglia. Les nostres velles cames són de ferro. Es pla més descansat venir Halo-halo, que no el cavar les vinyes o traginar buscalls. Som forts nosaltres.

TAGLIA : El meu senyor pare professa la mania de conrear la propietat pel seu compte. Té por de ferir-se, si s'està sense fer res.

ROGER : Obra perfectament.

CÀSSIA : De tota manera, de Nemi fins aquí hi ha algunes llegendes.

TAGLIA : Se'ls ha romput una roda de la posta, a mitja ruta.

DESIDERATA : Se'ns ha romput una roda; encara que també hi estem acostumats.

ROGER : Ja es veu, perquè, sinó, la vostra arribada hauria sofert un retràs notable.

TAGLIA : El cas és que hagin vingut. Estimats pare, la ~~dama~~ dama, el cavaller i jo estem pendents dels vostres llavis.

PIETRO : Aviat serà dit, veuràs. que la Santa Madona dels Camps, la nostra advocada, faci tan senzilla la resposta com la petició. Crec que vosaltres teniu una neboda aixerida i diligent..

TAGLIA : Pare!

PIETRO : Doncs, aquest bona peça n'està emprandat. Nosaltres som ~~un~~ mitja figa mig raïm, però no li faltará ni oli ni vi a ca-

sa nostra. Es l'hereu, tota vegada que els altres germans se n'han anat per les seves. Ell, també, sinó que ha fet més sort que els altres i no ens ha deixat d'escriure, el que és més d'agrair perquè tot just sap de lletra. Ja el veieu: és ferm com una alzina, un soldat dels més valents, i, com que ja és capità d'arcabussers, aviat el veurem duc, si a Déu plau. No hi ha qui el guanyi. La mà de la vostra petita el posarà més content que un gínjol. Us la demano per ell formalment... Ah, me'n descuidava: el seu avi va morir en la batalla de Nàpols.

DESIDERATA : El que acaba de dir l'home de casa és tan cert com que havem de morir. Potser no ha sabut expressar-se prou bé; dissimuleu. Nosaltres podem estar habituats a les bèsties, però de cor no ens en falta.

CÀSSIA : No som pas gent de cerimònia, nosaltres. La vostra rudesa ens plau. Hauria estat amofinós escoltar escarafalls i parlaments ridícols. En quant a la resposta, haig de confessar que el vostre fill mereix les nostres simpaties.

TAGLIA : Això em torna de mort a vida, senyora.

CÀSSIA : Sense merèixer-les, us hauriem ~~estimat~~ estalviat aquest pas. De tota manera, per acabar ~~de~~ de formalitzar el prometatge, és de llei consultar Dorina. Crec que serà una satisfacció per tots plegats sentir dels seus propis llavis la conformitat a la petició que acabeu de fer. Vaig a buscar-la. ~~Ja~~

Escena XI

ROGER, TAGLIA i ELS SEUS PARES

Roger, mort de fàstig, es posa a passejar pel jardí.

TAGLIA apart als seus pares : M'heu avergonyit; he sentit impulsos de llençar l'espasa. Es d'aquesta manera que vetlleu per la dignitat del meu nom?

PIETRO : Fill meu, no en sé més. Amb un minut no s'apren pas una complicada lliçó de cortesia. Ja has vist que al principi anavem bé.

DESIDERATA : Em sembla que encara els ha plagut més la nostra franquesa camperola.

TAGLIA : Però m'heu desmentit. Jo jurava i perjurava que la meva sang era noble, que descendien de cavallers, i ara resulta que anem a peu. Refra!

PIETRO : No val més que la noblesa ~~en~~ mateix se l'hagis guanyada?

DESIDERATA : Es culpa nostra que ens hagi sortit un fill valent, una glòria?

TAGLIA adonant-se que entren Càssia i Dorina : Calieu; Dorina.

Escena XII

ELS DE L'ANTERIOR, més CÀSSIA i DORINA

CÀSSIA prenent la mà de la seva neboda : Dorina, els pares del nostre bon amic Taglia-Cantoni acaben d'arribar de Nemí per formalitzar el teu prometatge.

DORINA : Estic molt contenta de fer la vostra coneixença.

PIETRO : Oh, és tan gentil com la cabrida blanca del nostre corral. Desiderata, no hi ha un millor!

DESIDERATA : Cap noia de l'afrau pot competir amb ella. I bé, et plaurà de ser la nostra filla?

DORINA abaixant la vista i a mitja veu : Em sembleu molt bons i molt senzills i això sí que em plau.

CÀSSIA : Convé, Dorina, que donguis una resposta més clara. T'hem cridat per obtenir el teu consentiment, l'únic que falta. Acceptes per promès el capità?

DORINA : Tia, la vostra voluntat és la meva, ja ho sabeu.

TAGLIA : Pel meu honor, donisella, això no és respondre. Nosaltres, els militars, volem guanyar les batalles i els cors pels nostres propis mèrits. Sí o no? La glòria o la mort! Aquí va el meu pit, reina ~~meva~~ meva: amb les vostres mateixes mans, preneu-me o mateu-me. Espero de genollons.

DORINA : Perdoneu, aixequen-vos! És tan inexpert el meu

seny que no goso resoldre per mi mateixa una qüestió de ~~XXXXXX~~
tanta transcendència. Tots ho voleu i tots ho espereu, no és cert?

CÀSSIA : Per la teva felicitat.

PIETRO : Per la nostra.

DESIDERATA : I per la del nostre fill.

TAGLIA : Ben parlat, mare. Dorina, el meu esperit indomable quedaria atut per sempre; aquest braç invencible, inútil; aquesta espasa, deshonrada!

DORINA amb ansietat : I vós, oncle Roger? Digueu la vostra paraula.

ROGER : Dorina, no et refis massa del que és insegur. L'ensomni és bell, però... és ensomni.

DORINA a Taglia, amb un gest resolt i ple de despit : Així, puc ser la vostra esposa!

TAGLIA : Oh, benaurança!

DESIDERATA : Filla neva!

PIETRO : Déu te beneeixi!

CÀSSIA : Ha triomfat el teu seny, Dorina. Anem, senyors; desitjo oferir-vos un refrigeri i, de passada, us ensenyarem la nostra casa, on ja sou considerats com de la família.

ROGER : Jo en quedo; pescaré una estona. Adéu*si*au, senyors.

A Càssia : Avisa al jardiner.

DESIDERATA i PIETRO : Tant de gust i adéu*si*au!

TAGLIA : Salut, senyor!

Se'n van. Al davant, Càssia i els pares de Taglia. Aquest espera que passi Dorina i li fa una ganyota amorosa, que ella acull amb una mirada despectiva.

Escena XIII

ROGER i aviat EL JARDINER

ROGER contemplant com s'allunyen : No em faltava sinó aquest remordiment d'haver contribuït al sacrifici de Dorina!

JARDINER duent els estris de pescar : Aquí em teniu, excel·lència. Els dies s'allarguen i, d'aquí al vespre, podeu a-

gafar una rova de llísseres.

ROGER : Portes esquer?

JARDINER : Tots els requisits imaginables: mosques d'ase, grill, llagostes, cucs de pastera... Molt serà que no els vingui de gust una cosa o altra.

ROGER : Molt serà que jo tingui paciència d'oferir-los tots aquests requisits.

JARDINER : Un pescador de canya no ha de desconfiar mai.

ROGER : Es que mai no he tingut vocació de pescador.

JARDINER : Què m'heu de dir! Roger tira la canya al riu de mala gana i amb poca traça. Bé prou que es veu que no sou de l'ofici. D'ençà que vaig entrar al vostre servei, ni una sola tarda he vist que treguessiu un peix per medecina.

ROGER : M'agrada contemplar com el suro navega riu avall; això m'enerva. Acabat, dormo més fàcilment damunt l'herbei.

JARDINER : Trobo que es dorm millor damunt la màrrega.

ROGER : Qui diu dormir, diu somiar.

JARDINER : Cada/scó per allà on les enfila. Us convenen els meus serveis, excel·lència?

ROGER : Sí, ~~perquè~~ entorna-te'n la canya. Arreplega tot això.

JARDINER fent el que li ha indicat : Aviat us despacienteu. Jo provaria més avall: mentre hi ha riu, hi ha esperança.

ROGER : Deixa'm sol. El jardiner se'n va.

Escena XIV

ROGER i de seguida MUSES i NAIADES

Roger, ple de tristesa, es posa d'esquena al ~~riu~~ riu i s'asseu damunt de l'herba, recolzant-se en la soca d'un arbre. Poé a poc s'adorm beatíficament, amb les mans creuades sobre el ventre. Sonia. I, per la virtut del somni, apareixen la Naiade del Tiber, acompanyada d'altres vuit fades fluvials, i les nou Muses, les quals brollen del fons i de banda i banda

de l'escena, respectivament. Amb un esclat de joia s'agafen de
les mans i fan la rodona al volt de Roger, saltant i cantant. La
llum somorta de l'hora completa, emboirant-lo, l'efecte de la visió.

COR DE MUSES
i NAIADES :

Son en temps de primavera
i els camins són tots florits,
ja ha fruitat la maduixera
i en els rius hi ha ocells petits.

Ai, ai, ai,
volta que volta,
sens parar mai.

Amb l'airet de matinada,
fa molt bo de caminar
i la nit, tota estrellada,
abelleix al reposar.

Ai, ai, ai,
volta que volta,
sens parar mai.

Deixa el sostre que t'ofega
i la mandra que et té esclau;
torna a sé' un home de brega,
caminant sota el cel blau.

Ai, ai, ai,
volta que volta,
sens parar mai.

Romp les teles de l'aranya,
que no ets nosca, sinó ocell;
abandona al fi la canya
i recobra el teu pinzell.

Ai, ai, ai,
volta que volta,
sens parar mai.

Van pel món els teus deixebles,
ben fidels al seu destí,
però es senten molt més febles
i t'enyoren a desdir.

Ai, ai, ai,
volta que volta,
sens parar mai.

Som en temps de primavera, ~~al, primavera~~
au, desvetlla els teus sentits!
que la glòria enllà t'espera
i els camins són tots florits.

Ai, ai, ai,
volta que volta,
sens parar mai.

Cantant per darrer cop la tornada, Nàiades i Muses se'n
van corrent, trencada naturalment la rodona, però agafades de
la mà.

Escena XV

ROGER i aviat ELS DEIXEBLES

ROGER despertant-se i com per sí mateix, diu aquestes
estrofes :

Van pel món els teus deixebles,
ben fidels al seu destí,
però es senten molt més febles
i t'enyoren a desdir...

Son en temps de primavera,
au, desvetlla els teus sentits,
que la glòria enllà t'espera
i els canins són tots florits.

Acabat, aixeca el cap i es frega els ulls amb insistència, per expressar que dubta de si somia encara.

Prou somiar, prou verí, prou encisos, prou cançons! Pau-
sa. Girant-se de cara al Tíber : I bé; aquest és el jardí de
Càssia; allà baix hi ha la villa, i jo sec a l'herba. Això és
ben real; això és l'evidència, massadetestable per no ser-ho.

Mentre diu les darreres paraules, arriba el cant d'enllà
del riu.

COR DE PINTORS :

Igual com els ocells, l'aire i la llum,
anem pel món es santa llibertat,
l'anor ens omple el cor amb son perfum
i encén els nostres ulls de claretat.

Enllà, enllà!

Tra-la-ra-la.

Cantant, anem seguint...

En sentir-lo, Roger queda més sorprès. De primer fa acció
d'escoltar i, acabat, segueix unes quantes notes de l'himne a
mitja veu.

ROGER : Sí, sí, no hi ha dubte, joestic ben despert i
aquesta cançó és la nostra! Se'n corre cap al riu. Una barca!
Puja riu amunt, guarnida de rametges i de flors; la tripulen
joves... Són ells, són ells: ningú més pot cantar el nostre him-

ne de rodamons. Cridant entusiasmats : Ohè, ohè! Repensant-se :
Què faig ara? En deixo engrescar com un infant, com un naufrag.
Torna a mirar més detingudament. Però ho són, ho són! Els conec
un per un. Amb tota la força dels seus pulmons torna a cridar :
Ohè, la barca, Florià!

Els crits de Roger interrompen la cantada dels pintors,
els quals li responen amb una cridoria delirant:

PINTORS : Ohè, ja venim, ohè!

ROGER agitant el xanberg i amb una alegria boja : Aquí,
aquí; sóc el vostre mestre, el vostre pare, el vostre apòstol!

Apareix la barca, que atraca de pressa. Ve guarñida de
branques verdes i flors. Els deixebles salten a terra esvalota-
dament i abracen el mestre. Guardant la barca, s'hi queda un
remer.

FLORIÀ : Estimat mestre, estava segur que us retrobaria.

PIGRO : Salut i galvana.

MONTEFIORI : Van Scorel, sou un inant: la barca se'n ve-
nia tota sola cap aquest paratge.

ROGER tornant-los abraçar : Fills meus, amics caríssims!

DEIXEBLE IV : Jo us he endevinat de lluny.

DEIXEBLE V : El vostre crit ens ha acabat de convèncer.

PIGRO : Esteu molt més gras.

FLORIÀ : I Dorina?

ROGER amb aire contristat : Dorina?...

FLORIÀ : Sí, Dorina, el meu amor. Dorina, Dorina! Per què
feu aquest posat de misteri? Per què no em dieu que és formosa
com abans, que heu parlat de mi, que no heu sigut ingrats ni
l'un ni l'altra? De pressa, en nom del cel, una paraula.

ROGER confós : Segueix bé... heu parlat de tu... era na-
tural que en parléssin.

FLORIÀ : Res més?

ROGER : Que esperàven les teves noves... ella més que jo,

ben cert, perquè jo sabia el que costa escriure i el que costa trobar un missatger en les nostres rutes i, sobretot, el que costa pagar-lo.

FLORIÀ : Vós ho haveu dit. I Dorina deu pensar com vós, perquè no puc pas creure que les vostres raons no l'hagin convençuda, admirant-vos com us admira.

ROGER : Podia creure massa en el teu retorn?

FLORIÀ : Sempre, coneixent el meu cor tant com el vostre.

ROGER : Cor d'ocell de pas.

FLORIÀ : L'oreneta torna a la mateixa teulada; quan l'amor hi és captiu, hi torna més de pressa. Les vostres paraules, mestre Roger, amaguen fel. Amics, no he sigut jo qui ha menat la barca fins aquí? No l'hem enramada per iniciativa meva? No hem guanyat el corrent, perquè jo us encomanava el meu entusiasme? Ah, sense saber per quina causa, ignorant que ara visquessiu en aquest indret, el cert és que aquest matí he tingut el pressentiment de retrobar el meu amor. M'ho ha dit el cor i el cor no enganya. Vosaltres, els meus companys, que coneixieu les meves intencions i em seguieu de grat, en sou testimonis: tots m'havien sentit somiar en veu alta i pronunciar a totes hores el mateix nom.

Escena XVI

ROGER, DEIXEBLES, DORINA i, al final, CÀSSIA i TAGLIA
Dorina, corrent, compareix en aquest instant del parlament de Florià. L'escolta amb devoció, a prudent distància. Roger, a mida que es desfoga el seu deixeble, dóna mostres de pesar i d'inquietud.

FLORIÀ: Me n'heu estat vós de fidel? Oh, mestre! Encara que el meu plany no troba ressó en el vostre pit, encara que el nom de Dorina no brolla alegrement dels vostres llavis, jo la seguiré cridant per tots els paratges, de dia i de nit, i vosaltres, germans, m'hi ajudareu també. Es separa de Roger, romp el cer-

cle d'amics i clans : Dorina! Dorina!

DORINA corrent a trobar-lo : Aquí em tens, Florià!

FLORIÀ : Dorina! Ah, la meva Dorina!

PIGRO : Dones, altra vegada! S'ha acabat la tranquil·litat.

MONTEFIORI : Salve!

ELS ALTRES

DEIXEBLES : Visca, visca! Admirable donzella!

DORINA : El vostre cant m'ha portat aquí. L'ha sentit de molt lluny, de molt lluny. No puc ni respirar. Florià, no em deixis.

ROGER : Dorina, on és Càssia, on és en Taglia-Cantoni?

DORINA amb espant : Arribaran de seguida; m'anaven darrera. Oh, salveu-me!

FLORIÀ : Amor meu, què tens, quin perill t'amenaça?

DORINA : T'he retrobat i no et vull perdre.

FLORIÀ : Ningú no podrà arrebastar-te dels meus braços.

MONTEFIORI : La neva espasa en respon, damisella.

PIGRO : I jo també, que diastre! Ja és hora que serveixi d'alguna cosa.

ELS ALTRES

DEIXEBLES : Tots junts en responem. Sí, sí, tots, i amb les nostres vides.

ROGER : Dorina, seny! Fills meus, calma!

FLORIÀ : Mestre, no us conec: calma! seny!. Com us ^{heu} tornat tan sensat i llòbrec?

MONTEFIORI : Ala barca! A la barca!

PIGRO : A la barca! Fora mandra!

Gran entusiasme entre els deixebles.

DORINA : Roger, oncle meu, no us enamora aquest esclat de joventut?

ROGER : El somiava no fa gaire. Follia, follia, dolça follia.

FLORIÀ : Veniu.

DORINA deixant a Florià i empenyent a Roger: Veniu, sereu

el fiador de la neva honra. Anem: deslliurem-nos. Vós també vi-
viu compungit. D'un quant temps ençà, els vostres ulls expres-
sen recances i il·lusions. Jo, que us estimo molt, les hi he lle-
gides. Anem!

FLORIÀ : Ressusciteu!

PIGRO : Torneu a ser el nostre guia!

ROGER : Però això és un deliri!

FLORIÀ : Deliri d'horitzons, de glòria, d'amor i d'art!

PIGRO : Espereu-vos un instant, que vaig a buscar la meva
Graziella. Posats a dur dones, no vindrà d'una.

ROGER : Pots ben anar-la a buscar.

PIGRO : Li ha passat alguna desgràcia?

ROGER : I tal! Es casada amb un sergent de carrabiners.

PIGRO arronsant-se d'espatlles : Sempre ~~vaig~~ vaig
creure que acabaria malament.

DORINA mirant esverada : De pressa! Tia Càssia! El meu
promès!

FLORIÀ : El teu promès? Ira de Déu!

Florià agafa Dorina i la puja d'un braçat a la barca. Mon-
tefiori desembeina l'espasa, cobrint la retirada. Roger encara
dubta, però Florià, que ha deixat Dorina, va a buscar-lo.

DORINA : Salveu-lo, amics; no el deixeu!

PIGRO : Això mai!

DEIXEBLES : Visca el nostre mestre. Visca!

Tumultuosament l'empenyen cap a la barca, en el mateix mo-
ment que arriben Càssia i en Taglia. Però Roger, al qual s'ha con-
tagiat l'engrescament dels seus deixebles, se'n desia i va a tro-
bar Càssia.

ROGER : No se t'encamana tanta alegria? Lluny de tu, jo no
podria compart^{ir}la. I, tot dient-li, la pren per una mà i l'arros-
sega cap a la barca.

CÀSSIA dixant-se portar, en riallada : Us heu tornat bojos.

ROGER : Sense una mica de bogeria, l'amor és com un ocell

sense ales.

Pugen tots a la barca; Montefiori el carrer, amb l'espasa a la mà. Un cop hi són, Roger es treu el capell i l'agita amb entusiasme, entre les aclamacions de tots. Els pintors engrapen els remes i la barca es fa al riu. A la banda de popa i dret, Roger abraça, amparant-les, Càssia i Dorina. Florià va al timó. Crits i rialles. Reprenen tots plegats l'himne.

COR :

Igual com els ocells, l'aire i la llum,
anem pel món en santa llibertat,
l'amor ens omple el cor amb son perfum
i encén els nostres ulls de claretat.

Enllà, enllà!

Tra-la-ra-la!...

Durant aquest final d'escena, en Taglia es manté a distància de l'espasa de Montefiori i no sap quin determini pendre: intenta posar mà a la seva espasa, però no arriba a desembeinar-la; finalment, quan ja veu que se'n van, clou el puny amb ràbia i crida, amenaçant-los.

TAGLIA : Covards, traïdors, infames!

Entretant, allunyant-se, es van afeblint les notes de l'himne.

FI DE LA COMÈDIA